אע"ג אף על גב

מ"ד מאן דאמר

מס' מסכת

(סימן שסד"ד) ותו ליכא והא איכא שלמה לא סליק מלכותיה הניחא למ"ד *מלך והדיוט אלא למ"ד מלך והדיוט ומלך מאי איכא למימר שלמה מילתא אחריתי הוה ביה שמלך על העליונים ועל התחתונים שנאמר °ויישב שלמה על כסא ה' והא הוה סנחריב דכתיב °מי בכל אלהי הארצות האלה אשר הצילו את ארצם מידי הא (ה) איכא ירושלים דלא כבשה והא איכא דרייש דכתיב °דרייש מלכא כתב לכל עממיא אומיא ולישניא די דיירין בכל ארעא שלמכון יסגא הא (ו) איכא שבע דלא מלך עליהו דכתיב °שפר קדם דרייש והקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין והא איכא כורש דכתיב °כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' השמים אשתבוחי הוא דקא משתבח בגנסיה: °בימים ההם כשבת המלך וכתיב בתריה בשנת שלש למלכו אמר רבא מאי כשבת לאחר שנתישבה דעתו אמר בלשצר חשב ומטעה אנא חשיבנא ולא טעינא מאי היא דכתיב °כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכתיב °למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר ועשרים ותלת דאויל מרודך וחדתי דידיה הא *שבעים אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו ונבוכדנצר מנלן דארבעין וחמש שנין מלך דאמר מר *גלו בשבע גלו בשמונה גלו בשמונה עשרה גלו בתשע עשרה גלו בשבע לכיבוש יהויקים גלות יהויכין שהיא שמונה לנבוכדנצר גלו בשמונה עשרה יהויקים גלות צדקיהו שהיא תשע עשרה לנבוכדנצר דאמר מר *שנה ראשונה כיבש נינוה שניה כיבש יהויקים וכתיב °ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים וחמשה לחדש נשא אויל מרודך מלך בבל [בשנת מלכותו] את ראש יהויכין מלך יהודה ויוצא אותו מבית הכלא תמני ותלתין ושבע הרי ארבעין וחמש דנבוכדנצר ועשרין ותלת דאויל מרודך גמרא ותדתי דידיה הא שבעין אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו היינו דקאמר ליה דניאל °ועל מרי שמיא התרוממתא ולמאניא די ביתיה היתיו קדמך וכתיב °ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא [כשדאי] וכתיב °ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין וחדתין אמר איהו מיטעא טעי אנא השיבנא ולא טעינא מי כתיב למלכות בבל כתיב מאי לבבל לגלות בבל כמה בצירן חדא דבלשצר וחמש דדריוש וכורש ותרתי דידיה הא שבעין דאויל מרודך אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו היינו דקאמר ליה דניאל °ועל מרי שמיא התרוממתא ולמאניא די ביתיה היתיו קדמך וכתיב °ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא [כשדאי] וכתיב °ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין וחדתין אמר איהו מיטעא טעי אנא השיבנא ולא טעינא מי כתיב למלכות בבל כתיב מאי לבבל לגלות בבל כמה בצירן חדא דבלשצר וחמש דדריוש וכורש ותרתי דידיה הא שבעין דאויל מרודך אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו

מסורת השׁ"ם

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי. דְּכַשְׁנוּת כְּבוּכַדְנֶצַּר וְאֲוִיל מְרוֹדַךְ וּבְלְעָה שָׁנָה: עוֹד שָׁנָה אַחַת לְבָבֶל. (י) כְּרֵי אִיתָא בְּסֵדֶר עוֹלָם שָׁם: בְּלִילְיָא קָטִיל בֵּלְשַׁצַּר מַלְכָּא וְדָרְיֶוֶשׁ מְדָאָה קָבֵל מַלְכוּתָא כְּרֵי שְׁבָעִים שָׁנָה מִיּוֹם שֶׁמָּלַךְ נְבוּכַדְנֶצַּר שִׁבְעִים חֶסֶר אַחַת מִיּוֹם שֶׁפִּיְּסוּם יְהוֹיָקִים וְעוֹד שָׁנָה אַחַת לְבָבֶל לְמַלְאוֹת שִׁבְעִים שָׁנָה מִשֶּׁשָּׁלַט עַל יְרוּשָׁלַיִם וְהִטְלִיכוּהוּ וְאַחֲרָיו בְּשָׁנָה אַחַת מָלַךְ כּוֹרֶשׁ בְּבָבֶל וְנִקְרְאוּ פְּקִידָה בְּמִקְצָת שָׁנָה מִי בָּכֶם מִכָּל עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ וְיַעַל וגו' לְמַדְנוּ מִדְּבָרֶיהָ זוּ שֶׁבְּשָׁנָה אַחַת לְבָבֶל שִׁבְעִים חֶסֶר אַחַת מָנוּ שִׁבְעִים שָׁנָה מ"כ דְּנְבוּכַדְנֶצַּר וְכ"ג תורה אור

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי וְעוֹד שָׁנָה (ה) אַחֶרֶת לְבָבֶל וְעָמַד דָּרְיָוֶשׁ וְהִשְׁלִימָהּ אָמַר רָבָא אַף דָּנִיאֵל °בִּשְׁנַת אַחַת לְמָלְכוֹ אֲנִי דָנִיאֵל בִּינוֹתִי בַּסְّפָרִים מִדְּקָאָמַר בִּינוֹתִי מִכְּלַל דְּטָעָה מ"מ קָשֶׁה קְרָאֵי אַהֲדָדֵי °כְּתִיב °מְלֹאוֹת לָבֶל וּכְתִיב °לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם אָמַר רָבָא לִפְקִידָה בְּעַלְמָא וְהַיְינוּ דִּכְתִיב °כֹּה אָמַר כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָּקַד עָלַי לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת בִּירוּשָׁלַיִם (ג) דָּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא מַאי דִּכְתִיב °כֹּה אָמַר ה' לִמְשִׁיחוֹ לְכוֹרֶשׁ אֲשֶׁר הֶחֱזַקְתִּי בִימִינוֹ וְכִי כּוֹרֶשׁ מָשִׁיחַ הָיָה אֶלָּא א"ל הַקב"ה לַמָּשִׁיחַ קוֹבֵל אֲנִי לְךָ עַל כּוֹרֶשׁ אֲנִי אֲמַרְתִּי הוּא יִבְנֶה (ג) בֵּיתִי וִיקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתַי וְהוּא אָמַר °מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ וַיַּעַל: *חֵיל פָּרַס וּמָדַי הַפַּרְתְּמִים וּכְתִיב לְמַלְכֵי מָדַי וּפָרַס אָמַר רָבָא אַתְּנוּ בַּהֲדָדֵי אִי מִינָּן מַלְכֵי מִינַּיְיכוּ אִיפְּרְכֵי וְאִי מִינַּיְיכוּ מַלְכֵי מִינָּן אִיפְּרְכֵי בְּהַרְאוֹתוֹ אֶת עוֹשֶׁר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ (ד) א"ר יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא מְלַמֵּד שֶׁלָּבַשׁ בִּגְדֵי כְּהוּנָּה כְּתִיב °יָקָר תִּפְאָרֶת גְּדוּלָּתוֹ וּכְתִיב °לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת וּבְמִלְאוֹת הַיָּמִים הָאֵלֶּה וגו' רַב וּשְׁמוּאֵל חַד אָמַר מֶלֶךְ פִּיקֵחַ הָיָה וְחַד אָמַר מֶלֶךְ טִיפֵּשׁ הָיָה מַאן דְּאָמַר מֶלֶךְ פִּיקֵחַ הָיָה שֶׁפִּיֵּר עֶבֶד דָּרְיָוֶשׁ רְחִיקָא בְּרֵישָׁא דִּבְנֵי מָאתַיִה מִאן דְּאָמַר מֶלֶךְ טִיפֵּשׁ הָיָה (ה) כָּל אֵימַת דְּבָעֵי מְפַיֵּים לְהוּ וּמַאן דְּאָמַר טִיפֵּשׁ הָיָה דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ לְקָרוּבֵי בְּנֵי מָאתַיִה בְּרֵישָׁא דְּאִי מָרְדוּ בֵּיהּ הַנָּךְ (ו) הַנֵּי הָווּ קַיְימִי בַּהֲדֵיהּ *שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רשב"י מִפְּנֵי מָה נִתְחַיְּבוּ שׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר כְּלָיָה אָמַר לָהֶם אִמְרוּ אַתֶּם אָמְרוּ לוֹ מִפְּנֵי שֶׁגָּזְרוּ מִפְּעוּדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע (ז) אִם כֵּן שֶׁבְּשׁוּשָׁן יֵהָרְגוּ שֶׁבְּכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אַל יֵהָרְגוּ אָמְרוּ לוֹ אֱמוֹר אַתָּה אָמַר לָהֶם מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁתַּחֲווּ לַצֶּלֶם אָמְרוּ לוֹ וְכִי מִשּׁוּם פָּנִים יֵשׁ בַּדָּבָר אָמַר לָהֶם *הֵם לֹא עָשׂוּ אֶלָּא לְפָנִים אַף הַקב"ה לֹא עָשָׂה עִמָּהֶן אֶלָּא לְפָנִים וְהַיְינוּ דִּכְתִיב °כִּי לֹא עָנָה מִלִּבּוֹ: בְּחָצֵר גִּנַּת בִּיתְנִי הַמֶּלֶךְ רַב וּשְׁמוּאֵל חַד אָמַר הָרָאוּי לְחָצֵר לְחָצֵר הָרָאוּי לְגִינָּה לְגִינָּה לְבִיתָן וְחַד אָמַר הוֹשִׁיבָן בְּחָצֵר וְלֹא הֶחֱזִיקָן בְּגִינָּה וְלֹא הֶחֱזִיקָן עַד שֶׁהִכְנִיסָן לְבִיתָן וְהֶחֱזִיקָן בְּמַתְנִיתָא תָּנָא הוֹשִׁיבָן בְּחָצֵר וּפָתַח לָהֶם שְׁנֵי פְּתָחִים אֶחָד לְגִינָּה וְאֶחָד לְבִיתָן חוּר כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת מַאי חוּר רַב אָמַר חָרֵי חָרֵי וּשְׁמוּאֵל אָמַר מֵילַת לְבָנָה הַצִּיעַ לָהֶם כַּרְפַּס אָמַר ר' יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא כָּרִים שֶׁל פִּסִּים עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וַעֲמוּדֵי שֵׁשׁ מִטּוֹת זָהָב וְכֶסֶף תַּנְיָא ר' יְהוּדָה אוֹמֵר הָרָאוּי לְכֶסֶף לְכֶסֶף הָרָאוּי לְזָהָב לְזָהָב אָמַר לוֹ ר' נְחֶמְיָה א"כ אַתָּה מַטִּיל קְנָאָה בַּסְּעוּדָה אֶלָּא הַם שֶׁל כֶּסֶף וְרַגְלֵיהֶן שֶׁל זָהָב בַּהַט וָשֵׁשׁ א"ר אַסִּי אֲבָנִים *שֶׁמִּתְחוֹטְטוֹת עַל בַּעֲלֵיהֶן וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ח) °אַבְנֵי גֵזֶר מִתְגוֹסְסוֹת עַל אַדְמָתוֹ וְדַד וְסוֹחֶרֶת רַבִּי אָמַר דָּרֵי דָּרֵי וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֶבֶן טוֹבָה יֵשׁ בִּכְרֵכֵי הַיָּם וְדָרָה שְׁמָהּ הוֹשִׁיבָהּ בְּאֶמְצַע סְעוּדָה וּמֵאִירָה לָהֶם כְּצָחֳרַיִם דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא שֶׁקָּרָא דְּרוֹר לְכָל בַּעֲלֵי סְחוֹרָה וְהַשְּׁקוֹת בִּכְלֵי זָהָב וְכֵלִים מְכֻפָּלִים שׁוֹנִים מִשּׁוֹנִים מִיבָּעֵי לֵיהּ אָמַר רָבָא יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לָהֶם רִאשׁוֹנִים כָּלוּ מִפְּנֵי כֵלִים וְאַתֶּם שׁוֹנִים (ט) בָּהֶם יַיִן מַלְכוּת רָב אָמַר רַב מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד הֵימֶנּוּ בְּשָׁנִים וְהַשְּׁתִיָּה כְּדָת (*אֵין אוֹנֵס) מַאי כְּדָת א"ר חָנָן מִשּׁוּם ר"מ כְּדָת שֶׁל תּוֹרָה מַה דָּת שֶׁל תּוֹרָה אֲכִילָה מְרוּבָּה מִשְׁתִּיָּה אַף סְעוּדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע אֲכִילָה מְרוּבָּה מִשְׁתִּיָּה אֵין אוֹנֵס אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד הִשְׁקָהוּ מִיַּין מְדִינָתוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ וָאִישׁ אָמַר רָבָא לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן מְרַדְּכַי וְהָמָן דִּכְתִיב אִישׁ יְהוּדִי הָמָן אִישׁ צַר וְאוֹיֵב גַּם וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה עָשְׂתָה מִשְׁתֵּה נָשִׁים בֵּית הַמַּלְכוּת בֵּית הַנָּשִׁים מִיבָּעֵי לֵיהּ אָמַר רָבָא שְׁנֵיהֶן לְדָבָר עֲבֵירָה נִתְכַּוְּונוּ הַיְינוּ דַּאֲמָרֵי אִינְשֵׁי *אִיהוּ *בְּקָרֵי וְאִתְּתֵיהּ בְּבוּצִיָּנֵי

אתה מטיל קנאה. ולא"ת לענ"ד לעיל כרלחוי לתלר ח"כ תקה מנויל קקלה: כדת של תורה אכילה מרובה משתיה. ולא דלמרינן בגדה (דף כד: וכס) כל שלכילתו מרובה משתייתו עלמותיו סכויין הייכו בלוכל יותר מדאי: שפרחה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועוד שנה אחת ים לבבל ועמד וכו' ולקמ דניאל וכו' ביונתי בספרים מספר הסנים אמר כדבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מלקמאר מי ביונתי בספרים מכלל דטעיה נמי עשה מ"מ קשו: (ב) שם לבנות לו בית בירושלים ומתיב מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל לרם רב נחמן: (ג) שם הוא יבנה עירי ויקבץ גלויתי: (ד) שם כבוד מלכותו ולא יקר וגו' אמר רבי יוסי וכו' בגדי כהונה ומתענגן ועמד כתיב הכא: (ה) שם דמי מתמיה מיבעי לי מיבעי ליה כל אימת דבעי בהו מקרב להו ומקן דאמר מיפס: (ו) שם מרדו ביה הנך קיימי הני והוו בהדיה: (ז) שם אל אותו רשע אמר להם אם כן: (ח) שם וכן הוא אומר כי אבני: (ט) שם ואתם שונים ושותים כאן: (י) רש"י ד"ה ועוד שנה כתיב הכא: (ה) שם דמי דמיית מיבעי ליה אימת: (כ) ד"ה לפקידה בעלמא אמר הא' לפי תלמות לבבל שבעים שנה דהא לפקוד אתכם כתיב וכן היה שנפקדו וכו' שפטנה יד בבל: (ל) ד"ה מגיה הוא כלום ממנה בשמן כל"ל ותיבת כמו נמחק: (מ) ד"ה קובל וכו' לפניהו על כורש אני קובל אמר הקדוש ברוך הוא: (נ) ד"ה בגדי כהונה וכו' כהן גדול שבגדיו מילוסלים: (ס) ד"ה וכן הוא וכו' ותומר שעל ידי שעוטות:

גליון הש"ם

גמ' שלאו תלמידיו. עי' מדרש איר השירים בפסוק זאת קומתך דמתה לתמר: שם הם לא עשו אלא לפנים. עי' קהלרין דף מא ע"ב. ועי' ע"ז דף מא ע"ב.

ראש תיבות

א"כ אם כן
א"ל אמר ליה
א"ר אמר רבי
א"ת אם תאמר
י"ל יש לומר
מ"ד מאן דאמר
מ"מ מכל מקום
קב"ה קדוש ברוך הוא
ר"מ רבי מאיר
רשב"י רבי שמעון בן יוחאי

רבינו חננאל

והא קשו קראי אהדדי ופריק רבא לפי מלאת לבבל לפקידה בעלמא ולחורבות ירושלים לגאולה. אבנים מתחוטטות על בעליהן. מתבואות בעליהן. כלומר כל מי שנמצאת בידו מתחויב למלכות *) שאינן ראויות להדיוט אלא למלכות בלבד. וכן בעליהן כיון שנמצאות בידיהם נפים ובורחין שבתוראין מן המלכות. מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה. פי' התמיד כבש. שיש בו כמה רביעיות. ונסכו רביעית הדין יין בלבד. איהו

*) וכן העתיק הערוך בערך מט ג' בשם רבינו ע"ש

ראשי תיבות

א"ר אָמַר רַבִּי . ד"ת דִּבְרֵי תּוֹרָה

דה"ב דִּבְרֵי הַיָּמִים ב'

י"ל יֵשׁ לוֹמַר

ע"י עַל יְדֵי

פי"ר פִּירֵשׁ רַבֵּינוּ תָּם

קב"ה קָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

רבש"ע רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם

בקרי ואיתתי' בבתציני . פי' שנוהם לזנות . מוכחר בגמומטו . [הי' כעדו] פי' מצוין בדתי כל התורה היה (בצדק) * שהי'ה בחורו יודע ומדיר במצות . ורבה בר רב הונא עדיף מינה בעונתות דהא אמר רבא תלת מילי בעאי משמיא . חכמתיה דרב הונא . ועיתריה דרב חסדא יהבו לי . עונתותיה דרבה בר רב הונא לא יהבו לי .

*) ל"ל מצוין בדמי כל התורה היה כעבדי סרי' ידוע בדורו והיל ממלות וכ"ה בערוך ערך ממם ג' .

[ועי"ע תוס' יבמות עו: ד"ה מעמיין ותוס' סוטה מ.]

[עי' פרקי דר"א פמ"ע]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מגלה בשבת לפיכך נגזר עליה בשבת היינו דכתיב: (ב) שם ויקלף המלך מגל ומחמתו בערה בו אמתלי דלקה: (ג) שם פסיק ליה תמריה ודכיר לה וכעי לה מינן: (ד) שם ליתקיה ולזיל עד בימיון מלי שנת כולן כל"ל ומיכת מלא מתק : (ה) רש"י ד"ה אמרי מלי וכו' לחיות כל לים מורר בכיתו פסיעה שלף הגרלן: (ו) ד"ה עברה וכו' עברה אחת לפיכך כל מלא וכו' ומתמורות היה כמיל וכו' מעמרה מיניה הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"כ מכלן שהכדיוט מו'. עי' יומא' פרק ד דסנהדרין ה"ז: שם אמר רבא אלמלא. ע"ל כמ ע"מ תד"ה אלמלא: רש"י ד"ה נערי . נערי . לא גרסי". עי' דבר נתמד בספר מקוס שמואל:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) רש"י ד"ה נערי לא גרסינן. ל"ב עיין בזה בספר מקוס שמואל בשער המילוים:

[בע"י ליתא תוספת יש ספרים דגרסי אש ההדי היה בשושן הבירה וגו' אמר רב נחמן מוכחר בגמומטו היה פי' שמות נמים והגוים כדגרים שמלם על שמו נקרלים וי"ם דגרסי קרי ליה יהודי וקרי ליה יעמי יהודי אלמא מהודה קאתי יעמי אלמא מבגימין קאתי אמר רב נחמן מרדכי מוכחר בגמומטו היה ולא עכילת דמה ענין זה לזה ומיכו יש לייפנו מוכחר בגמומטו מוכחר בשמות נמים ובמעבים נמים ובמכסמי מלכות ולכך קורהו על שם יהודה שהיה תשוב מכל השבטים ויקלו מעמנו מלכים]

שֶׁפְּרֻחָה בָּהּ צְרָעַת. פִּירוּשֵׁלְמִי מְפָרֵשׁ דְּיַלְפִינָן גְּזֵר דִּכְתִיב גַּבֵּי וַשְׁתִּי מִגְּזֵר דִּכְתִיב בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בַּיָּיִן אָמוּ עַד הַשְּׁתָּא לֹא טַב לְבֵיהּ בְּחַמְרָא אָמַר רָבָא יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת הָיָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מַתְחִילִין בד"ת וּבְדִבְרֵי תִּשְׁבָּחוֹת אֲבָל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין אֵין מַתְחִילִין אֶלָּא בְּדִבְרֵי תִּיפְלוּת וְכֵן בִּסְעוּדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע הָיָה אוֹמְרִים מָדְיוֹת נָאוֹת וְהַיְלוּ אוֹמְרִים פַּרְסִיוֹת נָאוֹת אָמַר לָהֶם אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ כְּלִי שֶׁאֲנִי מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵינוֹ לֹא מָדַיִּי וְלֹא פָּרְסִי אֶלָּא כִּשְׁדַּיִּי רְצוֹנְכֶם לִרְאוֹתָה אָמְרוּ לוֹ אֵין וּבְלִבַּד שֶׁתְּהֵא עֲרוּמָה *שֶׁבְּמִדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ מִלְּמַד שֶׁהָיְתָה וַשְׁתִּי הָרְשָׁעָה מְבִיאָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּמַפְשִׁיטָן עֲרוּמוֹת וְעוֹשָׂה בָּהֶן מְלָאכָה בְּשַׁבָּת (ה) הֵיאַנוּ דִּכְתִיב אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּשׁוֹךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ זָכַר אֶת וַשְׁתִּי וְאֶת אֲשֶׁר עָשְׂתָה וְאֶת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלֶיהָ כְּשֵׁם שֶׁעָשְׂתָה כֵּן נִגְזַר עָלֶיהָ וְתַמְצָאן הַמַּלְכָּה וַשְׁתִּי מִכְּדֵי פְּרִיצָתָא הֲוָאי דְּאָמַר מַר שְׁנֵיהֶן לְדָבָר עֲבֵירָה נִתְכַּוְּנוּ מ"ט לֹא אַתָּאי א"ר יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא מְלַמֵּד שֶׁפְּרֻחָה בָּהּ צְרָעַת בְּמַתְנִיתָא תָּנָא [בָּא גַּבְרִיאֵל וְעָשָׂה לָהּ זָנָב] וַיִּקְצוֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד (ג) אַמַּאי דְּלִקָה בִּיהּ כּוּלֵּי הַאי אָמַר רָבָא שָׁלְחָה לֵיהּ *בַּר אַהֲרֵיריָה דְּאַבָּא אַבָּא לָקֵבֵל אַלְפָא חַמְרָא שָׁתֵי וְלֹא רָוֵי וְהַהוּא גַּבְרָא אִשְׁתַּמֵּי בְּחַמְרִיהּ מִיָּד וַחֲמָתוֹ בָּעֲרָה בוֹ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַחֲכָמִים מַאן חֲכָמִים רַבָּנַן יוֹדְעֵי הָעִתִּים שֶׁיּוֹדְעִין לְעַבֵּר שָׁנִים וְלִקְבּוֹעַ חֳדָשִׁים אָמַר לְהוּ דַּיְינוּהָ לִי אָמְרוּ הֵיכִי נַעֲבִיד נִיתֵּי לֵיהּ קַטְלָה לְמָחָר פָּסִיק לֵיהּ חַמְרִיהּ (ג) וּבְעֵי לָהּ מִינָּן נִיתֵּי לֵיהּ שַׁבְקָהּ קָא מְזַלְזְלָה בְּמַלְכוּתָא אָמְרוּ לוֹ מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגָלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ גִּיטְלָה עֲצָה מִמֶּנּוּ וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לָדוּן דִּינֵי נְפָשׁוֹת זִיל לְבַעֵי עַמּוֹן וּמוֹאָב דִּיתְבֵי בְּדוּכְתֵיהוּ כְּחַמְרָא דִּיתְיָיב עַל דּוֹרְדֵיהּ וְטַעְמָא אָמְרוּ לֵיהּ דִּכְתִיב °שֶׁאֵנֶן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו וְשׁוֹקֵט הוּא אֶל שְׁמָרָיו וְלֹא הוּרַק מִכְּלִי אֶל כְּלִי וּבְגוֹלָה לֹא הָלַךְ עַל כֵּן עָמַד טַעְמוֹ בּוֹ וְרִיחוֹ לֹא נָמַר מִיָּד וְהַקָּרוֹב אֵלָיו כַּרְשְׁנָא שֵׁתָר אַדְמָתָא תַּרְשִׁישׁ א"ר לֵוִי כָּל פָּסוּק זֶה עַל שׁוּם קָרְבָּנוֹת נָאֱמַר כַּרְשְׁנָא אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לְפָנֶיהָ הַקב"ה רבש"ע כְּלוּם הִקְרִיבוּ לְפָנֶיךָ כָּרִים בְּנֵי שָׁנָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ שֵׁתָר כְּלוּם הִקְרִיבוּ לְפָנֶיךָ שְׁתֵּי תּוֹרִין אַדְמָתָא כְּלוּם בָּנוּ לְפָנֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַּרְשִׁישׁ כְּלוּם שִׁימְשׁוּ לְפָנֶיךָ בִּכְנָדֵי כְּהוּנָּה דִּכְתִיב בְּהוּ °תַּרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם וְיָשְׁפֵה מָרֵם כְּלוּם מֵירְסוּ בְּדָם לְפָנֶיךָ מַרְסְנָא כְּלוּם מֵירְסוּ בִּמְנָחוֹת לְפָנֶיךָ מְמוּכָן כְּלוּם הֵכִינוּ שֻׁלְחָן לְפָנֶיךָ וַיֹּאמֶר מְמוּכָן תָּנָא מְמוּכָן זֶה הַמָּן וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ מְמוּכָן שֶׁמּוּכָן לְפָרְעָנוּת אָמַר רַב כַּהֲנָא °מִכָּאן שֶׁהַהֲדִיוֹט קוֹפֵץ בְּרֹאשׁ לְהִיוֹת כָּל אִישׁ שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ אָמַר רָבָא °אִלְמָלֵא אִגְּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לֹא נִשְׁתַּיֵּיר מִשּׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שָׁרִיד וּפְלִיט אַמְרֵי מַאי הַאי דְּשָׁדִיר לָן לִהְיוֹת כָּל אִישׁ שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ בְּשִׁיטָא אֲפִילּוּ קָרְחָה בְּבֵיתֵיהּ בְּרַבְּשָׁכָא לֵיהֲוֵי וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים א"ר מַאי דִּכְתִיב °כָּל עָרוּם יַעֲשֶׂה בְּדָעַת וְכִסִּיל יִפְרוֹשׂ אִוֶּלֶת כָּל עָרוּם יַעֲשֶׂה בְּדָעַת זֶה דָּוִד דִּכְתִיב °וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יְבַקְּשׁוּ לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְתוּלָה כָּל מַאן דַּהֲוָה לֵיהּ בְּרַתָּא אַיְיתָהּ גִּיהֲלֵיהּ וְכִסִּיל יִפְרוֹשׂ אִוֶּלֶת זֶה אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ דִּכְתִיב וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים כָּל מַאן דַּהֲוָה לֵיהּ בְּרַתָּא אִיטַּמְרָה מִינַּיהּ אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וְגוֹ' אִישׁ יְמִינִי מַאי יְמִינִי מַאי קָאָמַר אִי לִיהוּדָא קָאָתֵי לְיַחֲסֵיהּ (ד) וְאָזִיל עַד בְּנְיָמִין אֶלָּא מַאי שְׁנָא הַנֵּי תָּנָא כּוּלָּן עַל שְׁמוֹ נִקְרָאוּ בֶּן יָאִיר בֶּן שְׁהָאִיר עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּתוֹ בֶּן שִׁמְעִי בֵּן שֶׁשָּׁמַע אֶל תְּפִלָּתוֹ בֶּן קִישׁ שֶׁהִקִּישׁ עַל שַׁעֲרֵי רַחֲמִים וְנִפְתְּחוּ לוֹ קְרֵי לֵיהּ יְהוּדִי אַלְמָא מִיהוּדָה קָאָתֵי לֵיהּ יְמִינִי אַלְמָא מִבְּנְיָמִין קָאָתֵי *אָמַר רַב נַחְמָן מָרְדְּכֵי מוּכְתָּר בְּנִימוֹסוֹ הָיָה *אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָבִיו מִבְּנְיָמִין וְאִמּוֹ מִיהוּדָה וְרַבָּנַן אַמְרֵי מִשְׁפָּחוֹת מִתְגָּרוֹת זוּ בְּזוּ מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה אוֹמֶרֶת אֲנָא גָּרִים דְּמִתְיַלִּיד מָרְדְּכֵי דְּלָא קַטְלֵיהּ דָּוִד לְשִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא וּמִשְׁפַּחַת בְּנְיָמִין אֶמְרָה מִינַּאי קָאָתֵי רָבָא אָמַר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אָמְרָה לְאִידָךְ גִּיסָא רְאוּ מָה עָשָׂה לִי יְהוּדִי וּמַה שִׁילֵּם לִי יְמִינִי מָה עָשָׂה לִי יְהוּדִי דְּלָא

בּוֹצִינִי. דְּלוּפִין קְטוּפוֹת כְּלוֹמַר דִּבְלוּתוֹ מִין עַצְמוֹ זֶה מוֹלֵף וְזוּ מוֹלֶפֶת רוּחַ אוֹמֶרֶת לְהַרְלוֹת אֶת יוֹפְיָהּ וְהִיא לְבַדָּהּ מִתְכַּוֶּנֶת שֶׁיִּסְתַּכְּלוּ בְּיוֹפְיָהּ: פְּרִיצָתָא הֲוָאי. פְּרוּפֹּס הָיָתָה: מַלְמֵד שֶׁפְּרֻחָה בָּהּ צְרָעַת. וְלֵיכָּ בֵּירוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ דְּיַלְפִינָן גְּזֵר עָלֶיהָ וּכְתִיב בֵּית הַחֶפְצִית מְלוֹכָה כִּי בֵּירוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ גְּזֵר עָלֶיהָ וּכְתִיב בֵּית הַחֶפְצִית מְלוֹכָה כִּי גְּזֵר מִבְּיָת ר' (דה"ב כו) מַה לְּהַלָּן

תורה אור

גְּזֵר מִבְּיָת ר' (דה"ב כו) אַף כָּאן גְּזֵרַת אַף יוֹפְיָהּ. פִּרוּשׁ אַחֵר אַף יוֹפְיָהּ. אַמְרוּ לוֹ אֲבָל אֵלֶּפָא אַחֲרָא שֶׁתֵּי. כֵּן הָעִיד הַכָּתוּב עָלָיו (דה"ב ה): בְּפִיק לֵיהּ. יָפִיג יֵינוֹ מִמֶּנּוּ מֵעָלָיו: עַל דּוֹרְדֵיהּ. עַל שְׁמָרָיו: וַעֲנָמָא אָמְרוּ לֵיהּ. וְיָפֶה אָמְרוּ לוֹ בְּזוֹלוֹ כֵּן הוּא שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהַחֹדֶשׁ שֶׁהָיָה מִיוּשָׁבֶת עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר שַׁלְוָה מוֹלֶדֶת מִנְּעוּרָיו וְסוֹתֵם הוּא לְבַדּוֹ עַל כֵּן עָמַד טַעְמוֹ בּוֹ וְרִיחוֹ לֹא נָמַר: פְּסוּק זֶה עַל קָרְבָּנוֹת נֶאֱמַר. וְהַקָּרוֹב אֵלָיו לְשׁוֹן הַקָּרָבַת הַקָּרְבָּן מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הַקִּיבוּ לְפָנֵי הַקב"ה אֶת הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנָיו לַעֲשׂוֹת לָהֶם נִקְמָה בְּוַשְׁתִּי וּתְבֹא אֶסְתֵּר . לְסַפֵּר וַתְּמַלּוּךְ אַתְּמָיִיךְ : בַּרְשְׁנָא . כְּלוּם הִקְרִיבוּ לְפָנֶיךָ כָּרִים בְּנֵי שָׁנָה: שֵׁתָר. שֶׁהֵי תּוֹרִים: מֶרֶם. שֶׁמֵּירְסוּ אֶת הַדָּם שֶׁלֹּא יִקְרַשׁ וְטוּב לֹא יִהְיֶה לְאוּי לְזִרְיָקָה : מַרְסְנָא . מֵירְסוּ בַּמְּנָחוֹת לְבוֹלְגָן מְמֻרָּס לְשׁוֹן מַגִּיס: מוּכָן לְפוּרְעָנוּת. עוֹמֵד לִהְיוֹת פָּלוּי: מִכָּאן שֶׁהַהֲדִיוֹט קוֹפֵץ בְּרֹאשׁ. שֶׁהָרֵי מָנָה אוֹתוֹ הַכָּתוּב לְבַסּוֹף מַלְמֵד שֶׁהָרוּגוּ הוּא מִכּוּגָן וְהוּא קָפַץ בְּרֹאשׁ: אִלְמָלֵא אִגְּרוֹת רִאשׁוֹנוֹת . שֶׁהוּחֲזַק בָּהֶן שׁוֹטֶה בְּעֵינֵי הָאוּמּוֹת : לֹא נִשְׁתַּיֵּיר מִשּׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל שָׁרִיד וּפְלִיט. שֶׁהָיוּ מְמַהֲרִין לְהוֹרְגָן בְּמִעַת הַמֶּלֶךְ בְּאִגְּרוֹת הָאֲמֻלָּעוּיוֹת וְלֹא הָיוּ מְמַתִּינִים לְיוֹם הַמּוֹעֵד: אַמְרֵי מַאי הַאי דְּשָׁדַּר לָן. אוֹמְרִים הָאוּמּוֹת מַה זֶּה שֶׁשָّלַח לָנוּ לְהִיוֹת כָּל אִישׁ שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ (ה) אוֹמְרִים לוֹ מַה לְּהוֹדִיעֵנוּ לְהִיוֹת כָּל אִישׁ שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ בְּשִׁיטָא אֲפִילּוּ קָרְחָה בְּבֵיתֵיהּ בְּרַבְּשָׁכָא לֵיהֲוֵי. אוֹמְרִים לוֹ אֵין לָנוּ לְהוֹדִיעֲךָ לְהִיוֹת כָּל אִישׁ שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ אֶלָּא

מסורת הש"ם

*דלא קטליה דוד לשמעי. שליח מייב מיתה: לאידך גיסא. לעקה ולא לשבח אים יהודי וימיני גרמו לי כעבר כזה: איתי גוברין יהודאין כו'. וסיפיה דקרא לאלהך לא פלחין: כל דבריך אחד הן. כנגד הספר ליה מלך כל דבריך דברי הימים אחת כן הרבה שמות אחר שמות לשון יוקיר פלוני ויכוין אחד מהם כן: ואנו יודעין לדורשן. ולא"פ שפתמיף מוקן אמו מוקנין את ליבינו עד שאמו יוקעין לדורקן משום דאתרוקין לעיל כל הכופר בע"ז נקרא יהודי נקט לה כלה: ואשתו היהודיה וגו'. והלא בתיה שמה דכא בסופיה ואמה בני בתיה: דרחוץ. לבוא (*לשון) גירות: תורה אור

כל הכופר בע"ז נקרא יהודי שנאמר איתי גוברין יהודאין* על שם יהודי שהרי אמר אחיך מרדכי היהודי (סנהדרין דף נג:) דלא רוו מנשבו יהודה: אשר הגלה שגלה מעצמו. ודרים ליה מדלא כתיב הוא גלה: קדלי דחזירי. וח"ו כיון לא הייתה מולכת וטולגת

דלא קטליה דוד לשמעי דאתליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן ומה שילם לי ימיני דלא קטליה שאול לאגג דאתליד מיניה המן דמצער לישראל רבי יוחנן אמר לעולם מבנימן קאתי ואמאי קרי ליה יהודי על שום שכפר בע"ז שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי כדכתיב °איתי גוברין יהודאין וגו' רבי שמעון בן פזי כי הוה פתח בדברי הימים אמר הכי כל דבריך °ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד אמאי קרי לה יהודיה על שום שכפרה בע"ז °ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור *ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ילדה והא רבויי רביתיה לומר לך *שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו ירד זה משה ולמה נקרא שמו ירד [א] שירד להם לישראל מן בימיו *גדור שגדר פרצותיהן של ישראל חבר שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים סוכו שנעשה להם לישראל כסוכה יקותיאל שקוו ישראל אל בימיו זנוח שהזניח עונותיהן של ישראל אבי אבי אבי אבי בתורה אב בחכמה אב בנביאות ואלה בני בתיה אשר לקח מרד וכי מרד שמו והלא כלב שמו אמר הקב"ה יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא את (ב) בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה אשר הגלה מירושלם אמר רבא שגלה מעצמו ויהי אומן את הדסה קרי לה הדסה וקרי לה אסתר תניא ר"מ אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה *על שם הצדיקים *שנקראו הדסים וכן הוא אומר °והוא עומד בין ההדסים רבי יהודה אומר הדסה שמה ולמה נקראת שמה אסתר על שם שהיתה מסתרת דבריה שנאמר אין אסתר מגדת את עמה וגו' ר' נחמיה אומר הדסה שמה ולמה נקראת אסתר שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר בן עזאי אומר אסתר לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית כהדסה ר' יהושע בן קרחה אמר *אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה כי אין לה אב ואם ובמות אביה ואמה למה לי אמר רב אחא עיברתה מת אביה ילדתה מתה אמה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת תנא משום ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר °ולדש אין כל כי אם בכשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום דבחיקו תשכב הוות ליה (*לבת) אלא (*לבית) הכי נמי לבית ואת שבע הנערות וגו' אמר רבא שהיתה מונה בהן ימי שבת וישנה ואת נערותיה וגו' אמר רב שהאכילה מאכל יהודי ושמואל אמר שהאכילה *קדלי דחזירי ור' יוחנן אמר זרעונים וכן הוא אומר °ויהי המלצר נושא את פת בגם ונותן להם זרעונים ששה חדשים בשמן המור *מאי שמן המור ר' חייא בר אבא אמר סטכת רב הונא אמר שמן זית שלא הביא שליש תניא רבי יהודה אומר אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר בערב היא באה ובבקר היא שבה אמר רבי יוחנן מגופותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא היה משמש מטתו ביום ותהי אסתר נשאת חן אר"א *מלמד שלקל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת ירד שנהגה גוף מן הגוף ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות אמר רב ביקש לטעום טעם בתולה טעם טעם בעולה טעם ועשה המלך משתה גדול עבד משתיא ולא גליא ליה דלי כרגא ולא גליא ליה שדר פרדישני ולא גליא ליה ובהקבץ בתולות שנית וגו' אזיל שקל עצה ממרדכי אמר אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה ואפי' הכי לא גליא ליה דכתיב אין אסתר מגדת מולדתה וגו' אמר רבי אלעזר מאי דכתיב לא

[בע"י לימא בזה"ל מימה לימא שקרלפס יהודאין כפי סרטו מעמנו יהודה כלכמיב (דמיאל ג) ויהי בהם מבני יהודה דמיאל מנמיה מיסאל ושוכיה וי"ל דלמאל כר"ם בר נחמני דאמר בפרק תלק נג: דמיאל מבני יהודה מנמיה מיסאל ושוכיה מנאל שנמיה]

רבינו חננאל

כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו הוא ילדו: נקראת הדסה מפני דהיתה צדקת. שהצדיקים נקראים הדסים: לקחה מרדכי לו לבת: תנא משום רבי מאיר לבית:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ויקח לה בתיה בת פרעה: (ב) רש"י ד"ה כבשה אחת זו בת שבע: (ג) ד"ה מעבדן מלאכיב ומלאכיל הם"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (שיכל להם ליסראל מן בימיו) תפ"מ וג"ב שהוכיל מורה ליסראל:

[ל"ל בבית וכן איתא בע"י]

[פירוש עורף של חזרת כלומר לאם של חתא עניון ענין קחל ועיין תוספות ד"ה קדלי]

גליון הש"ם

גמ' ותמנו היהודיה. עי' מ"ר ריש ויקרא: שם על שם הצדיקים. עי' ברכות דף כו ע"ב תוד"ה ולין שיחה: רש"י ד"ה לתקהל ירת. כי יהיה מרגומו שהגל (מגילה לז ע"ב):

מן תיבת דלא עד תיבת הלעגר הזה שייך לענוד הקודם

[ל"ל לבוס]

ובהלא כלב שמו. שבכלב מסתפני קרן: הבי גרסינן וישא בתיה שמרדה בגילולי בית אביה. ולכך נסתפר שמה בליקוחין דלעו: שגלה מעצמו. מדלא כתיב אשר היה מן הגולה אשר הגלתה וכתיב אשר הגלה עם הגולה משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על ברקן והוא גלה מעצמו כמו שעשה ירמיה שגלה מעצמו עד שאמר לו נבוזראדן: בין הדדים אשר במצולה. בין הדדיקים שגלו לבבל דה"ל ה: ובשכיבה מסתפני קרן: אפתהר. °ירחי יפה כלבבה: ירקרוקת היתה. [פרעה ב] כדתסה זו: אלא חוט של חסד משוך עליה. מלת הקב"ה לכך גרלית יפה לחופות ולמחטרות: ובמות אביה ואמה תו ל"ל. מלחר דכתיב כי אין לה אב ואם אלא לגמרנו שחלפי יום אחד לא היה לה אב בשעה שנברה אמה מת אביה. ומלא שלא היה לה אב ומשעה שנברה אמה מת אביה. ולא מרחות לה: ולדש אין כל. בחורה מסתפני קרן: בכשה אחת. (ג) בת שבע: שהיתה מונה בהן ימי שבת. שהיתה מסרת לה בשבת אחת ואחת בשבת ואחת בשלישי בשבת וכן כולן וכשהגיע יום שקחה של שבת יודעת שהיום שבת: *בתלי דחזירי. בקונ"ום שמיית ומתוך חוכסה לא נעלמה: וכן הוא אומר. שהזרעונים מוציאים לקדיקים לכבדילן ממאכל טמא: ויהי המלצר נושא את פת בגם ויין משתיהם וגו'. וכתיב בהרוא מעגנא ולמקלת ימים בשרה נרלה אמר וגו': אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש. גבי מנחות תנן *לין מביאין לנפקינון ולא הביא פסול ועלה קלי ר' יהודה ואמר מהו לנפקינון: מעדן. (ג) מלכיד: מגופותו של אותו רשע. גופתו הוא זה שהוא בוטל נשים ומשלחן: שהגוף נהנה מן הגוף. מפני הליפה וכעיד לך הכתוב שהיו מתכבדין מן הנשמים לחבבה על בעלה: ביקש לטעום בו'. לכך אמר מכל הנשים ומכל הבתולות: עבד משתיא בו'. חוזר לכמה מנינים לפיסה שהגלה לו מולדתה ולא הוטיל וסמוך לה לחלי קרא ובהקבץ בתולות שנית וגו' לין לסתר מגדת מולדתה ולא עמה וגו' עבד משתיא סעודה לכבודה מה שלא עשה בשאר נשים: דלי כרגא. אמר בשביל אסתר אלי מגיח לכם מכסי גולגולתכם הייכו והכנעה למדינות עשה: שדר פרדישני. דורונות לשרים בשמה והייכו דכתיב ויתן מלאת כיד המלך: לא

ראשי תיבות

אפי' — אפילו אר"א — אמר רבי אלעזר ח"ר — חס ושלום ל"ל — למה לי ע"ז — עבודה זרה קב"ה — קדוש ברוך הוא ר"מ — רבי מאיר

לא יגרע מצדיק עיניו. נותן עיניו במעשה הצדיקים לשמח לבם (ג) אף לימים רבים מדה במדה: זכתה ויצא ממנה שאול. שהיה נמושב ויצאת ממנו אסתר. בפרגוס של מגילה מיישב מעשי דוד ואין לו רשיה לשון אחר ומשחול עד בימין וכתיב היא אסתר בת דודו ואין לו רשיה לחרה אור לחלקת עניו: לא יגרע מצדיק עיניו בשכר צניעות שהיתה בה ברחל דכתיב בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שהיה בו בשאול זכה ויצאת ממנו אסתר *ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבא לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה (ה) אחיו אבא ברמאות אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא אמר לה אין עם נבר תתבר ועם עקש תתפל אמר לה ומאי רמיותא אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסיב לי מקמה *מסר לה סימנים כי מטא ליליא אמרה השתא מיכסמא אחתאי מסרתינהו ניהלה והיינו דכתיב ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנין שמסרה רחל לאה לא הוה ידע עד השתא לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול ומה צניעות היתה בשאול דכתיב ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל (ג) זכה ויצאת ממנו אסתר *ואמר מאי. מה כיעוד עליו כתוב שלא גידלו עד שבא הקדוש ב"ה רפואה לפכה.

רבי אלעזר כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם פוסק לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות שנאמר ויושיבם לנצח ויגבהו (וגו') ואם הגיס דעתו הקב"ה מישפילו שנאמר ואם אסורים בזיקים וגו' ואת מאמר מרדכי אסתר עושה אמר רבי ירמיה שהיתה מראה דם נדה לחכמים כאשר היתה באמנה אתו אמר רבה בר לימא (*משמיה דרב) שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הקציף הקב"ה ארון על עבדיו לעשות רצון צדיק ומנו יוסף שנאמר ושם אתנו נער עברי וגו' עבדים על אדוניהן לעשות נס לצדיק ומנו מרדכי (א) דכתיב ויודע הדבר למרדכי וגו' *אמר רבי יוחנן בגתן ותרש *שני טרסיים הוו והיו מספרין בלשון טורסי ואומרים מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו בא ונטיל ארם בפפל כדי שימות והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי לשכת הגזית היה והיה יודע בשבעים לשון אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה אמר לו אני אשמור משמרתי ומשמרתך והיינו דכתיב ויבקש הדבר וימצא שלא נמצאו במשמרתן אחר הדברים האלה (*אחר מאי) אמר רבא אחר שברא הקב"ה רפואה למכה דאמר ר"ל אין הקב"ה מכה את ישראל אא"כ בורא להם רפואה שנאמר כי ברפאי לישראל ונגלה עון אפרים אבל אומות העולם אינו כן מכה אותן ואח"כ בורא להם רפואה שנאמר ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא ויבן בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו אמר רבא בתחילה במרדכי לבדו ולבסוף בעם מרדכי ומנו רבנן ולבסוף בכל היהודים הפיל פור הוא הגורל תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור ביירח שמת בו משה ולא היה יודע *שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד ישנו עם אחד אמר רבא ליכא דידע לישנא בישא בהמן אמר ליה תא ניכליהו אמר ליה מסתפינא מאלהיו דלא לייעביד בי כדרעבד בקמאי אמר ליה ישנו מן המצות אמר ליה אית בהו רבנן אמר ליה עם אחד הן שמא תאמר קרחה אני עושה במלכותך מפוזרין הם בין העמים שמא תאמר אית הנאה מינייהו מפורד בפרידה זו שאינה עושה פירות ושמא תאמר איכא מדינתא מינייהו ת"ל בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם דלא אכלי מינן ולא נסבי מינן ולא מנסבי לן ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י ולמלך אין שוה להניחם דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן חובטו בקרקע ואינו שותהו אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף וגו' אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו דתנן *באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך אמר רבי אבא משל

הכסף נתון לך. גימטריא דהכסף עולה כע"ז * רמז לו שיקלה עליו*:

אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה. א"ל אני אשמור משמרתי ומשמרתך. פי' א"ל אני אשמור משמרתי בתחלת הלילה עד החק שאנו קבועים. ואשמור עוד ממך בחצי הלילה במשמרתך ועשו כך ונתבקש במשמרתו שבתחלת הלילה. שכל השומר בתחלת הלילה כשיעמוד אחר לשמור ישן מי שכבר שמר. ונמצא זה שומר שלא במשמרתו לפיכך נתברר עליו העצה: אין הקב"ה מכה את ישראל עד שבורא להם רפואה שנאמר ברפאי לישראל וגו':

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אמר לה מי רמאי הוא אחיו אבא ברמאות: (ג) שם אמר אמנם אמנם לפיכך זכה ויצאת ממנו אסתר אסתר מאי היא דכתיב אין אסתר מגדת וגמר רבי אלעזר וכו' שנאמר לא יגרע מצדיק עיניו ויושיבם לנצח: (ג) רש"י ד"ה לא יגרע וכו' לשלם להן גמולן אף לימים: (ד) ד"ה הפיל פור וכו' הגורל על אדר הפ"ר:

גליון הש"ס

גמ' שני טרסיים. עי' תוס' דף מז ע"ב תד"ה מטרסיים:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דכתיב) מז"מ:

מסורת הש"ס

ב"ב קכג. ע"ש

ס"ל ובי מטא ההוא יומא מעייל לה לגבך מה עשה יעקב מסר

[זכתיים קכ. ע"ש]

[לעיל ז. ע"ש]

[ביקוטין מגלת מאי אחר]

הוספת ז

ישעיה יט

[קדושין לח. סוטה יב.]

שקלים ב. לקמן כט. מ"ק ו.

ראשי תיבות

אא"כ — אלא אם כן | אח"כ — אחר כך | ב"ה — בית הלל | ה"ג — הכי גרסינן | ע"י — על ידי | קב"ה — קדוש ברוך הוא
ר"ל — רוצה לומר | ת"ל — תלמוד לומר

מסורת השס"ם

[ל"ל המזיקין]

משל דאחשורוש והמן כו'. כלומר יש לעמוד מאחשורוש שמלך בדעתו
היה להשמידן: *(להחזירן) למוטב. שנזרו עליהן תענית לתשובה
כדכתיב לוס ובכי ומספד שק ואפר יופע לרבים: חוץ מבקרא מגילה.
ואם תאמר גר חמובה בבר פסקו הביתים אבל בימי מרדכי היו חגי
זכריה ומלאכי: מעבדות לחירות. תורה אור

ביתים מעלים אמרו שירה על הים:
הלל נמי ניתא. שירה: הכי גרסי: אמר רבא בשלמא הים כו'
ולא עבדי אחשורוש ובשלמא הים כו' אמר מי יתן לי תל זה בדמים בעל התל
אמר מי יתן לי חריץ זה בדמים ליימים
נזדווגו זה אצל זה אמר לו בעל חריץ לבעל
התל מכור לי תילך אמר לו טול אותה בחנם
והלואי ויסר המלך את מצבעתו אמר רבי אבא
בר כהנא גדולה המרת מצבעת יותר
מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות
שנתנבאו להן לישראל שכולן לא החזירום
למוטב ואילו המרת מצבעת החזירתן למוטב
ת"ר ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות
נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו
על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה
מאי דרוש אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי
יהושע בן קרחה (ו) ומה מעבדות לחירות
אמרי' שירה ממיתה לחיים לא כל שכן אי
הכי הלל נמי ניתא (ז) *לפי *שאין אומרים
הלל על נס שבחוצה לארץ יציאת מצרים דנס
שבחוצה לארץ היכי אמרינן שירה כדתניא
עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל
ארצות לומר שירה משנכנסו ישראל לארץ
לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה רב
נחמן אמר *קרייתא זו הלילא (ח) (ג) רבא אמר
בשלמא התם °הללו עבדי ה' ולא עבדי

כמודגר מו

קמהדרין קי.

בראשית יט

סנהדרין מט:

בראשית כא

*) [קוטרא יב: ע"ש]

**) [ל"ל וגו' אחות אהרן ולא וכו']

[ל"ל למשכן וכן לעיל מ"ל מיקומן]

[ל"ל אבי שלום ועי' תוס' יומא לא: ד"ה דלא תומ' כתובות קד: ד"ה שמן]

שמואל ז ג

שמואל ז ג

שם

שמואל ז כה

שם

פרעה אלא הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש אבתי עבדי אחשורוש אבן *בין לרב"נ בין לר"נ קשיא
והא תניא משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה כיון שגלו חזרו להכשירן הראשון ותו
ליכא והכתיב °ויהי איש אחד מן הרמתים צופים אחד ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל מיהוה
טובא הוו כדתניא הרבה נביאים עמדו להם לישראל בפלים כיוצאי מצרים אלא נבואה שהוצרכה לדורות
נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה רבי שמואל בר נחמני אמר אדם הבא משתי רמות שצופות זו את זו
רבי חנין אמר אדם הבא מבני אדם שעומדין ברומו של עולם ומאן ניהו בני קרח דכתיב °ובני קרח
לא מתו *תנא משום רבינו מקום נתבצר להם בגיהנם ועמדו עליו שבע נביאות מאן ניהו שרה מרים
דבורה חנה אביגיל חולדה ואסתר שרה דכתיב °אבי מלכה ואבי יסכה *ואמר ר' יצחק יסכה זו שרה
ולמה נקרא שמה יסכה שסכתה ברוח הקדש שנאמר °כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה ד"א
יסכה שהכל סוכין ביופיה מרים דכתיב °ותקח מרים הנביאה אחות *)אהרן **)ולא אחות משה אמר ר"נ
אמר רב שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואומרת עתידה אמי שתלד בן ששיושיע את ישראל ובשעה
שנולד נתמלא כל הבית כולו אורה עמד אביה ונשקה על ראשה אמר לה בתי נתקיימה נבואתיך וכיון
שהשליכוהו לי'אור עמד אביה וטפחה על ראשה ואמר לה בתי היכן נבואתיך היינו דכתיב °ותתצב אחותו
מרחוק לדעה לדעת מה יהיא בסוף נבואתה דבורה דכתיב °ודבורה אשה נביאה אשת לפידות מאי אשת
לפידות שהיתה עושה פתילות *למקדש °והיא יושבת תחת תומר מאי שנא תחת תומר אמר ר' שמעון
בן *אבשלום משום יהוד דבר אחר *מה תמר זה אין לו אלא לב אחד
אף ישראל שבאותו הדור לא היה להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים
חנה דכתיב °ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה' *רמה קרני ע"ש ב
ולא רמה בפי דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן °אין קדוש כה' כי אין בלתך *אמר רב
יהודה בר מנשיא אל תקרי בלתך אלא לבלותך ששלא כמדת הקב"ה
מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו אבל הקדוש ברוך
הוא מבלה מעשה ידיו °ואין צור כאלהינו *אין צייר כאלהינו אדם צר ברכות ע"ש
צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים
אבל הקב"ה צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים אביגיל דכתיב °והיה היא רוכבת
על החמור ויורדת בסתר ההר בסתר ההר מן הדר מיבעי ליה אמר רבה בר שמואל על עסקי דם הבא מן
הסתרים נטלה דם והראתה לו אמר לה וכי מראין דם בלילה אמרה לו וכי דנין דיני נפשות בלילה אמר לה

מורד

ת"ר בן בנאים ח' בנאים לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפי' אות אחת חוץ ממקרא מגילה. ואלו הן מ"ח נבאים. משה. ואהרן. ואמיר. ואלקנה. ואביאסף בני קרח נתנבאו במדבר. יהושע פינחס. אלקנה. גד החוזה. נתן הנביא. אסף.

אמרי' בראשית

גרסי' בראשית

ד"א דבר אחר

קב"ה קדוש ברוך הוא

ר"נ רב נחמן

ת"ר תנו רבנן

הגהות הב"ח

(ה) גב' אמר ר' יהושע בן קרחה קל ותומר ומה מעבדות לחירות: (ז) שם הלל נמי ניתא אמר ר' יצחק בר אמתן ומר' אבמאוקה לאתרן דבר יעלמא דמגרים דגם שבחוצה לארץ יעבדים ולמוריה מקרית יעבדים ליהוריקים בגולה יחוקאל דעילאל: (ח) ד"ה פתילות לקדש. לנמשכן שילה בשעה שבני אלס בתין ליטול עלה מעמה יוסבת מתת אומר אלא מעבד עמהם כמתר משום יחוד שהוא גדוה ואין לו לא ואין אדם יכול להמיתמד אם עמה כמו בבית ומתמת אחר מאלנות יש לא שיש להם עבדים אמתן לעיקרן הס"ד:

שמות ב

שופטים ד

שם

[קוטרא מה:]

יחוד. כשבאין אליה בני ישראל למקבה: דכתיב ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה'. וכ"ל הוה מלי לאתויי כל הפרשה שכל הבכורים על סנהריב ובוכנצר והנן ואמן כמו שבא אשה נביאה אשת לפידות: כריתות ו. ברכות ו.

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה נבואה כו' אברהם כו'. נ"ב אבל בכתר עולם לא תמיד אברהם יעקב ויעקב משה ואהרן עלי שלמה נביא מתמיה ומביא במקומם ג' בני קרח אסף והימן ואיתן וידותון חכריהו הכהן ולגיאל כי לא תמיד במ"ש נביאים רק אחר נ"ב וכם תנני ועודד:

מות משה אף שבנביאות תמיד כי לא היו רק ז' וכן נביא ומתמיה לא נכתבו נבואתן ולא נקראו נביאים וכן עלי ושמואל ע"ל ע"ז בדוד בן נביא כו': [ב] שם בסה"ד אנים לא ידעתיו.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ג מהל' מלכים הלכה ה סמג עשין לו:

מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הוּא וְלֹא צָרִיךְ לְמִידַיְינִיהּ. קָשֶׁה מ"כ הֵיכָא בָּרֵס פֶּרֶק אֶחָד דִּינֵי מַמְזֵרוֹת (סנהדרין דף לו. ושם) דְּדִינֵי נְפָשׁוֹת מַתְחִילִין מִן הַצַּד מִדִּכְתִיב בְּנֵי נֵכָר וַיִּחְגְּרוּ אִישׁ חַרְבּוֹ וגם דָּוִד חָרְבּוֹ (ש"א כה) וְהָא מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הָוֵי וְלֹא בָּעֵי לְמִידַיְינִיהּ וְעוֹד קָשֶׁה הֵיאַךְ יָשַׁב דָּוִד בְּדִין וְהָא אֵין מוֹשִׁיבִין מֶלֶךְ בְּסַנְהֶדְרִין כִּדְאָמְרִינָן בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין פֶּרֶק כ"ג (דף יח:) וְע"ק מִפְּנֵי בַּמֶּה בְּהֵמָה יוֹלֶדֶת (שבת דף לו.) גַּבֵּי אוֹרִיָּה דְּקָאָמַר שֶׁיָּרֵא לוֹ לְדוֹנוֹ בְּסַנְהֶדְרִין וְאַמַּאי וְהָא מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הָוֵי וְא"ל דְּקָבָא כ"פ מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הוּא וְלֹא צָרִיךְ לְמִידַיְינִיהּ כִּשְׁאָר דִּינֵי נְפָשׁוֹת שֶׁדָּנִין בּוֹ בְּיוֹם לְזָכוּת וּבְיוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו לְחוֹבָה חֶלְבָּא חָפְיוּ בּוֹ בְּיוֹם גּוֹמְרִין לְחוֹבָה וְכֵיוָן דְּהָא דְּקָאָמְרִינָא לֵיהּ חֲבֵינָגֵל וְכִי דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת בַּלַּיְלָה הָוֵי לָךְ לְמִתְּפִין לְגָמוּר עַד לְמָחָרָת וְהוּא הָשִׁיב לָהּ מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הָוֵי וְאֵין צָרִיךְ לְמִתְּפִין עַד לְמָחָר אֶלָּא לְדוֹנוֹ וְדַלְמָא צָרִיךְ וְגַם לֹא קָשֶׁה מִדָּא שֶׁיָּשַׁב דָּוִד בְּסַנְהֶדְרִין דְּהָא דְּאֵין מוֹשִׁיבִין מֶלֶךְ בְּסַנְהֶדְרִין הָיוּ מְשׁוּם דְּלֹא הָוֵי כְּבוֹדוֹ לְהִיוֹת יוֹשֵׁב וְשׁוֹתֵק אֶלָּא גַּבֵּי מוֹרֵד כְּבוֹדוֹ הוּא לְהִיוֹת יוֹשֵׁב וְשׁוֹתֵק לְפִי שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בַּדָּבָר:

ה"ג מַאי מִבּוֹא בְּדָמִים תְּרֵי דָּמִים דָּם נִדָּה וּשְׁפִיכוּת דָּמִים מִלַּמֵּד שֶׁגִּלְּתָה שׂוֹנֵאָה. וְלֹא גַּרְסִינָן אִיפְּכָא דִּלְמָרֵי מְלַמֵּד שֶׁגִּלְּתָה שׂוֹנֵאָה דָּמָא מִפְּרָס מַאי תְּרֵי דָּמִים וְעוֹד הַסָּפָא לֹא פָּרִיס לְהוּ:

שֶׁגִּלְּתָה שׂוֹנֵאָה וְהָלַךְ דָּוִד לְאוֹרָה ג' פַּרְסָאוֹת. קָשֶׁה כֵּיצַד אוֹתֵב לְדַיְינֵי גִּלְּתָא שׂוֹנֵאָה לְפִנֵּי דָּוִד וְעוֹד קָשֶׁה דְּמָחֵי כְּגוּזְמָא לוֹמַר שֶׁהָלַךְ לְאוֹר שׂוֹנֵאָה ג' פַּרְסָאוֹת וְי"ל דְּנִמְנָא בְּסִפְרִים מְדוּיָקִים שֶׁנְּקוּד בָּהֶן לְאוֹרֵב כְּלוֹמַר לְאוֹר שֶׁלָּהּ פֵּרוּשׁ נִתְאַוֶּה לָהּ דָּוִד וְהָלַךְ בְּאוֹר חֲמִימוּת שֶׁלָּהּ פַּרְסָאוֹת: **דְּאִינַּיְירָה** וְנָפְבָּה יְהוֹשֻׁעַ. קַשְׁיָא הֵיאַךְ נְסִבָּה הָא אָמְרִי' פ' הָעֵרֶל (יבמות דף עו. ושם) דְּאֲפִילּוּ בְּגֵרוּתָן *לֵית לָהּ תַּקָּנוּת וְקָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא הָיְתָה מִשְׁבָּעָה עֲמֹנִין אֶלָּא מִשְׁאָר עַמְּמִין וּבְּלֹא לָגוּר שָׁם *וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁהָיוּ לוֹמַר שֶׁלֹּא הוּזְהָרוּ עַל זֶה דְּלֹא תִּתְחַתְּנוּ עַד לְאַחַר שֶׁפִּכְּנוּם לְאָחָן וְזֶה הָיוּ אֶלָּא דַּאֲמִרֵי' בְּמִדְרָשׁ דְּתָנִיים בָּלוּ לְהִתְגַּיֵּר בְּיָמֵי מֹשֶׁה כְּמוֹ בְּיָמֵי יְהוֹשָׁפָט וְאָסוּר עַל פִּי כֵן לֹא הוּזְהָרוּ לְבַד בְּקָהָל אֶלָּא עַל פִּי רוּחַ חוֹטְבֵי עֵצִים וְשׁוֹאֲבֵי מַיִם אֲבָל דִּקְנָסוּ שֶׁנְּבָרוּ אֶת כָּל הַיְרָקוֹן וְנִכְנְסוּ לְאָחָן הוּזְהָרוּ עֲלֵיהֶם* : הַרְבֵּה

[פי' לתוס' בגלוי דלא מ מ מ מ ן לף לתמר שנתגיירו]

[ועי' תוס' קידוש לה: ד"ה לדבוקה]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בהדי מי שהמשה מדברת. עיין סוכה דף ו ע"ב רש"י ד"ה שותא:

[ועי' תוס' גיטין מו. ד"ה כיון]

רבינו חננאל

הימן . ידותון . שמואל . דוד . *) אחיה . שמעיה . עידו . עזריה בן עודד . חנני הרואה . הוא בן חנני . אליהו . מיכיהו . עובדיהו . אלישע . (יחזקאל) . אליעזר בן דודיהו . יוצה בן [אמתי] ובריה בן יהוידע . אמון . חבקוק . צפניהו בן כושי . ירמיה . ישעיה . יחזקאל . דניאל . ברוך בן נריה . עזריה בן מחסיה . מרדכי בלשן . הושע בן בארי . עמוס . מיכה המורשתי . יואל בן פתואל . נחום . חגי . זכריה . ומלאכי . ז' נביאות שרה . מרים . דבורה . חולדה . חנה . אביגיל . ואסתר:

*) לולי ל"ל כמן שלמה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תרתי נמי נביאתא יהיריתן הוויין: (ב) שם אמר רב נחמן חולדה הנביאה מנכי: (ג) רש"י ד"ה לפוקה לשון כשלון בדברים כמו ופיק ברכים: (ד) ד"ה בהדי שותא וכו' אלא יעות בגל דעלמה: (ה) ד"ה אלא מלמד וכו' לא היה שם ירמיה ויאשיהו המלך מלך עליהם וחזרו לתורה וכו' אלא מתם שמיטות: (ו) ד"ה שם קליר וכו' וגדולה כמו תקלא ועשה קליר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (אלא מלמד שגילתה ס"ש וה"ל ג"פ ל"ל הבמיעי כי אמרה לו) תפ"מ:

[ל"ל שב] ל"ל היתה

[לקמן מו. ע"ש] [ועי' פרש"י בערכין]

[ל"ל לא]

[ל"ל אל]

[ל"ל מ"ל]

[ל"ל רש"י בתמנה סנהדרין קי. ד"ה עשרה וכו']

[ועי' ב"ב קכב:]

[ברכות ב. ע"ש פרש"י פסחים פח. ע"ז עה: ע"ש פרש"י]

[פסחים פח.]

[ועי' רש"י בתמנה סנהדרין קי. ד"ה עשרה וכו']

[ב"ק לב:]

[ל"ל מ"ל]

[ועי' פרש"י בערכין]

[ל"ל שב]

[ל"ל היתה]

[לקמן מו. ע"ש]

[ועי' פרש"י בערכין]

[ל"ל לא]

[ל"ל אל]

[ל"ל מ"ל]

[ל"ל רש"י בתמנה סנהדרין קי. ד"ה עשרה וכו']

[ועי' ב"ב קכב:]

[ברכות ב. ע"ש פרש"י פסחים פח. ע"ז עה: ע"ש פרש"י]

[פסחים פח.]

"מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הוּא וְלֹא צָרִיךְ לְמִידַיְינִיהּ אָמְרָה לוֹ עֲדַיִן שָׁאוּל קַיָּם וְלֹא יָצָא טִבְעֲךָ בָּעוֹלָם אָמַר לָהּ °בָּרוּךְ טַעֲמֵךְ וּבְרוּכָה אֹתָּ אֲשֶׁר כְּלִיתִנִי [הַיּוֹם הַזֶּה] מִבֹּא בְּדָמִים דָּמִים תַּרְתֵּי מַשְׁמַע [א] אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁגִּלְּתָה אֶת שׂוֹנְאָהּ וְהָלַךְ לְאוֹרָה ג' פַּרְסָאוֹת אָמַר לָהּ הַשְׁמִיעִי לִי אָמְרָה לוֹ °לֹא תִהְיֶה זֹאת לְךָ לְפוּקָה זֹאת מִכֹּל דָּאִיכָּא אַחֲרִיתִי וּמַאי נִיהוּ מַעֲשֶׂה דְּבַת שֶׁבַע וּמַפְּקָנָא הָכִי הַוָּאי °וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים כִּי הַוָּות מִיכַּמְּרָא מִינַּיהּ אָמְרָה לֵיהּ °וְהֵטִיב ה' לַאדוֹנִי וְזָכַרְתָּ אֶת אֲמָתֶךָ אָמַר רַב נַחְמָן הַיְינוּ דְּאַמְרֵי אִינְשֵׁי אִיתְּתָא שׁוּתָא פִּילְכָא אִיכָּא דְּאַמְרֵי *שְׁפִיל וְאָזִיל בַּר אוּוָזָא וְעֵינוֹהִי מִיטַּיְיפִי חוּלְדָּה דִּכְתִיב °וַיֵּלֶךְ חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן וַאֲחִיקָם וְעַכְבּוֹר וגו' וּבְמִקּוֹם דְּקָאֵי יִרְמְיָה הֵיכִי מִתְנַבְּיָא אִיהִי אַמְרֵי בֵּי רַב מִשְׁמֵיהּ דְּרַב חוּלְדָּה קְרוֹבַת יִרְמְיָה הָיְתָה וְלֹא הָוָה מַקְפִּיד עָלֶיהָ וְיֹאשִׁיָּה גּוּפֵיהּ הֵיכִי שָׁבִיק יִרְמְיָה וּמְשַׁדַּר לְגַבָּהּ אַמְרֵי דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא מִפְּנֵי שֶׁהַנָּשִׁים רַחְמָנִיּוֹת הֵן ר' יוֹחָנָן אָמַר יִרְמְיָה לֹא הָוָה הָתָם *שֶׁהָלַךְ לְהַחֲזִיר עֲטֶרֶת הַשְּׁבָטִים *וּמִנָּלָן דְּאַהֲדוּר דִּכְתִיב °כִּי הַמּוֹכֵר אֶל הַמִּמְכָּר לֹא יָשׁוּב אֲפִשַּׁר יוֹבַל בְּטֵל וְנָבִיא מִתְנַבֵּא עָלָיו שֶׁיִּבָּטֵל אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁיִּרְמְיָה הֶחֱזִירָן וְיֹאשִׁיָּהוּ בֶּן אָמוֹן מֶלֶךְ עֲלֵיהֶן דִּכְתִיב °וַיֹּאמַר מָה הַצִּיּוּן הַלָּז אֲשֶׁר אֲנִי רוֹאֶה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַנְשֵׁי הָעִיר הַקֶּבֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּא מִיְּהוּדָה וַיִּקְרָא אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית אֵל וְכִי מָה טִיבוֹ שֶׁל יֹאשִׁיָּהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית אֵל אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁיֹּאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ עֲלֵיהֶן רַב נַחְמָן אָמַר מִהָכָא °גַּם יְהוֹדָה שָׂם קָצִיר לָךְ בְּשׁוּבִי שְׁבוּת עַמִּי *וְיֵהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת *בִּגְדֵי מַלְכוּת מִיבָּעֵי לֵיהּ אֶלָּא שֶׁלְּבָשַׁתָּהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ כְּתִיב הָכָא וַתִּלְבַּשׁ וּכְתִיב הָתָם °וְרוּחַ לָבְשָׁה אֶת עֲמָשַׂי וגו' אָמַר רַב נַחְמָן לֹא יָאָה יְהוּדוּתָא לְנָשֵׁי תַּרְתֵּי נָשֵׁי (ו) יְהִידָן הַוְיָן וַסַּנְיָן שְׁמֵיהוּ חָדָא שְׁמָהּ זִיבּוּרְתָּא וְחָדָא שְׁמָהּ כַּרְכּוּשְׁתָּא זִיבּוּרְתָּא כְּתִיב בָּהּ °וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבֶרֶק וְאִילּוּ אִיהִי לֹא אָזְלָה לְגַבֵּיהּ כַּרְכּוּשְׁתָּא כְּתִיב בָּהּ °אֹמְרוּ לָאִישׁ וְלֹא אָמְרָה אִמְרוּ לַמֶּלֶךְ אָמַר רַב נַחְמָן חוּלְדָּה (ז) מִבְּנֵי בָנָיו שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ הָיְתָה כְּתִיב °בֶּן חַרְחַס וּכְתִיב הָתָם *°בְּתִמְנַת חֶרֶס אִיתִיבֵיהּ רַב עֵינָא סָבָא לְרַב נַחְמָן שְׁמוֹנָה נְבִיאִים וְהֵם כֹּהֲנִים יָצְאוּ מֵרָחָב הַזּוֹנָה וְאֵלּוּ הֵן גֵּרָיָה בָּרוּךְ וּשְׂרָיָה מַחְסֵיָה יִרְמְיָה חִלְקִיָּה חֲנַמְאֵל וְשָׁלוֹם רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף חוּלְדָּה הַנְּבִיאָה מִבְּנֵי בָנֶיהָ שֶׁל רָחָב הַזּוֹנָה הָיְתָה כְּתִיב הָכָא בֶּן תִּקְוָה וּכְתִיב הָתָם °אֶת תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי אָמַר לֵיהּ *עֵינָא סָבָא וְאָמְרִי לָהּ *פַּדָּיָא אוּכְמָא מִינִּי וּמִינָּךְ תִּסְתַּיִּים שְׁמַעְתָּא דְּאִינַּיְירָא וְנָסְבָהּ יְהוֹשֻׁעַ וּמִי הָווּ לֵיהּ זַרְעָא לִיהוֹשֻׁעַ וְהָכְתִיב °נוּן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ בְּנֵי בְּנוֹ לֹא הָווּ לֵיהּ בִּנְתָּן הָווּ לֵיהּ בִּשְׁלָמָא

בְּלִיתִנִי. מְגַעְגֵּעַ אוֹתִי: בְּדָמִים. דַּם נִדָּה וּשְׁפִיכוּת דָּמִים: שֶׁגִּלְּתָה שׂוֹנְאָהּ. וְתִתְאַוֶּה לָהּ וְתִבְעָהּ וְלֹא שָׁמְעָה לוֹ כְּדַמְסַיֵּים וְאָזִיל: לְפוּקָה. (ג) כְּמוֹ פִּיק בְּרַכַּיִם (מלוס ג): הָכִי גָּרְסִי' זֹאת מִכֹּלָּל דְּאִיכָּא אַחֲרִיתִי וּמַאי נִיהוּ מַעֲשֶׂה דְּבַת שֶׁבַע וּמַפְּקָנָא הָכִי הָוָה. וְהָכִי פֵּירוּשָׁהּ מִדְּקָאָמְרָה לֵיהּ וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לְךָ לְפוּקָה מִכֹּלָּל שֶׁהִתְנַבֵּאתִי לוֹ שֶׁסּוֹפוֹ לְהִכָּשֵׁל בְּדִינֶיהָ לְאַחֶרֶת וּמַאי נִיהוּ בַּת שֶׁבַע וּמַפְּקָנָא לוֹ כָּךְ לְמָעָן עֲבִיאָה הָווּת שֶׁהִתְקַיֵּימָה בְּוֹתָהּ: בַּהֲדֵי שׁוּתָא פִּילְכָא. עִם °שֶׁהַשָּׂר מְדַבֶּרֶת הִיא מוֹזֵר כְּלוֹמַר עִם שָׂרִיא מְדַבֶּרֶת עִמּוֹ עַל בַּעְלָהּ הִזְכִּירָה לוֹ אֶת עַצְמָהּ שֶׁהִיא (ד) יַפָּה: מִיטַּיְיפִי. לוֹפִין לְמֵרָחוֹק וְדוּגְמָתוֹ בְּמַסֶּכֶת כְּתוּבּוֹת (דף ס.) עָטוּף מִיעֵינָיו: וּבְמִקּוֹם יִרְמְיָה הֵיכִי מִיתְנַבְּיָא הִיא. כְּרֵי יִרְמְיָה עָמֵד מִשָּׁעַת י"ג לְיֹאשִׁיָּה שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר ה' אֶל יִרְמְיָה וגו' (ירמיה ה) וְכַסֵּפֵר נִמְלָא בִּשְׁנַת י"ח לְיֹאשִׁיָּה וְעָלָיו שָׁלָה חֶלְבָּהּ חוּלְדָּה: כִּי הַמּוֹכֵר אֶל הַמִּמְכָּר לֹא יָשׁוּב. יְחִזְקִאֵל אָמְרוּ וְהוּא נִתְנַבֵּא בְּתוֹךְ (*י"ז) שָׁנָה בֵּין גָּלוּת יְכָנְיָה לְחָרְבּוֹת יְרוּשָׁלַיִם וּמִתְנַבֵּא שֶׁיָּבֹא בָּבֶל וַיַּכֶּה לוֹ וְכַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ לֹא יָשׁוּב לוֹ: אֲפִשַּׁר יוֹבֵל בְּטֵל. מִשֶּׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים בִּימֵי חִזְקִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר לְכָל יוֹשְׁבֶיהָ (ויקרא כה). בִּזְמַן שֶׁכָּל יוֹשְׁבֶיהָ עָלֶיהָ וְלֹא בִּזְמַן שֶׁגָּלוּ מִקְצָתָן נִמְלָא מִשֶּׁגָּלוּ שֶׁבֶט רְאוּבֵן וָגָד וַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה בָּטְלוּ הַיּוֹבְלוֹת וְיֶחֱזְקֵאל הָיָה מִתְנַבֵּא לְאַחַר זְמַן שֶׁיִּבָּטֵל: אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁיִּרְמְיָה הֶחֱזִירָן. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁנִּמְלְכָה הַסֵּפֶר וְהִיא שָׁעַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְיֹאשִׁיָּהוּ וְכִשֶּׁשָּׁלַח עַל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר אֶל חוּלְדָּה לֹא הָיָה שָׁם יִרְמְיָה (ה) וְחָזְרוּ לְמִנּוֹת אֶת הַיּוֹבֵל וְלֹא הִסְפִּיקוּ לְמִנּוֹת אֶלָּא שְׁמִיטּוֹת עַד שֶׁחָרַב הַבַּיִת: וַיֹּאמַר מָה הַצִּיּוּן הַלָּז. בְּיֹאשִׁיָּהוּ כְּתִיב בְּסִיּוֹתוֹ בְּבֵית אֵל וְשָׁרַף עַצְמוֹת הַכּוֹמְרִים בְּבֵית אֵל עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁעָשָׂה יָרָבְעָם: מַה טִּיבוֹ בְּבֵית אֵל. וְהָא *(מִשְׁלֵי) מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה שָׁם קָצִיר. עֵשָׂו הָיָה כְּמוֹ (ו) *וְעֵשָׂו קָלִיר כְּמוֹ נָטַע (מלאכי יד:): לֹא נָאָה יוּדְרָא דְּנָשֵׁי. לֹא נָאָה מַסִּיכוֹת לַנָּשִׁים: וְסַנְיָן שְׁמֵיהוּ. שְׁמוֹתֵיהֶן מְתוּסוֹת: זִיבּוּרְתָּא. דְּבוֹרָה: כַּרְכּוּשְׁתָּא. בֶּן חַרְחַס: חוּלְדָּה. בֶּן חַרְחַס. וְאִתְּ"ג דְּקָרָא עַל בַּעְלָהּ קַל מַסְרִיד מִיהוּ בְּמַעֲשֶׂיהָ כְּתִיב: אָמַר לֵיהּ שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ מְיוּדָּ בְּמִינוֹ וּמִינָּךְ תִּסְתַּיִּים שְׁמַעְתָּא. כְּלוֹמַר עַל יְדֵי וְעַל יָדָךְ תִּתְפָּרֵס אֲמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר רָאָה וְרָאָה הַוְיָן: גּוּן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ. אֶת הַבָּנוּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁבָּנוּ יְהוֹשֻׁעַ מְיֻחָס כְּכָתוּב עַד יְהוֹשֻׁעַ וּמִיהוֹשֻׁעַ לְמַעְלָה לֹא יִיחָס אִישׁ:

ב"ב כ"ב

מלכים ב כב

ב"ב כ"ב

ב"ב כ"ב

ב"ב כ"

מסורת הש"ס

בשלמא. (י) ירמיה וחנמאל דכתיב ואלו חני חנמאל בן דודי כדבר ה' (ירמיה לב) ברוך הוא שריה מעלינו שמי ירמיה ברוך דכתיב ואלו חני יקרא חני את הדברים הללה (ירמיה ט) ושריה בתוך הספר ירמיה את שריה בן מחסיה וגו' ומעלינו בהלמידי ביתיים שריו ביתיים נחה רוח חלינו על חלינו ויוסטע תלמיד משה ולקמן תניא בברייתא ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה ודגיאל ומרדכי וחני זכריה ומלאכי כוולן נתנבאו בשנת שתים לדריוש: ישמעאל בן נתניה. רוח שרג את גדליהו בן אחיקם בשנת שתים לדריוש. הלחרון נתנבאו לבני הגולה שיחזרו לבית המקדש שנתבטלה המלאכה זה שמונה עשרה שנה על ידי המרגלים משהתחילו בה בימי כורש בגדה יהודה. סיפיר דקרא ובעל בת אל נכר: בשמה זיונתה. המזכיר את שמה נגרר אחר תאות זרות: נקרי. רוחה קרי: ה"ג מאי אמר. כשפעק לעקה גדולה ומרה מה היה אומר בגלותו: רב אמר. כך היה אומר: גבה המן מאחשורוש. שמלאו לבו לדבר מה שלא עלה על לב אחשורוש: גבר מלבא עילאה. כיוון הוא לריפוד בלשון נקיה: ותתחלחל. נתמסמס חלל גופה: שהתכבודה מגדולתו. בימי אחשורוש שהרי בלעגר הסליטו תלתא במלכותו וכן דריוש המדי שמאמר ועלה מגרון הרכיא תלתא די דניאל חד מגרון (דניאל ו) וכן כורש ושמאמר ודניאל בעלא במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה (שם) ובשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו: ואילו איהו. דניאל לא חזיל לכתיב עליהותו: עד הקלקלה. שהיתה אחר מוצעת לבא אל המלך לריפך לא הביב כתב את עליהותו ואחר מאמר דבריך על ידי אחרים: עד שעשיו. נבעלתי בחולה: מדעתי. אבדתי מפתן ודילך מדעתי: אבדתי מפוד. ואחרה אני לך דחשת ישראל שמאמר מוצעת בעלה ובדלון אחרה לבעלה: יו"ט ראשון של פסח. שרני ב"ג בינם נכתבו כאגרות ויפקן כדת בחוקן וי"ד ותמשה עשר ושמה עשר כתבנו ובשמה עשר *נתלה המן בעבר ר"ל בעבר אחר יום שמה עבר וע"ל ט. ברש"י ד"ה הלכות קמילה וד"ה לתעניתו

בשלמא אינהו מיפרשי אלא אבהתייהו מנלן בדעולא דאמר עולא כל מקום *ששמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא שמו ולא שם אביו בידוע שהוא נביא ולא בן נביא שמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא (ו) מאותה העיר שמו ולא שם עירו בידוע שהוא מירושלים בתניתא תנא כל שמעשיו (ז) ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מהן אם לשבח כולן צדיקים. ואם לגנאי כולן רשעים: אמר רב מלאכי זה מרדכי. ר' יהושע בן קרחה אומר מלאכי זה עזרא. ומסתברא כמ"ד מלאכי זה עזרא: ויגידן למרדכי ואילו אהוה לא אול. מיכן שאין משביבין על הקלקלה. [ויעבור מרדכי וכו'] ושמואל אמר דעבר עורקמא דמיא. כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. צדיק אבד לדורו אבד משל כו'.

*) ל"ל שהוא מאותה העיר שמו ולא שם עירו בידוע שהוא מירושלים.

הגהות הב"ח

(ו) גמ' בידוע שהוא בעיר מאותה העיר: (ז) שם כל שמעשיו סתומין ומעשה אבותיו וכו' כן צדיק וכל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב: (ח) שם ובשמה אבותיו אמרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. צדיק אבד לדורו אבד משל כו'.

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעשיה. ל"ל מתסיה:

גליון הש"ס

גמ' שמשו ושם אביו ע"י ב"ג דף מו ע"ב תוס' ד"ה בלעגר ומתסר"ם איידלם בח"ל שם: שם כל האומר ראב. עיין קנהדרין מה ע"ב תד"ה אלא: שם ומילו איהו לא אול לגביה. ע"י ב"ג דף ד ע"ב תוס' ד"ה אכל:

ארבע נשים יפיפיות היו בעולם. קשה למאי לא קשיב הוה דקא מתרינן בפ' חזקת הבתים (ב"ב דף מח.) שרה לבני חור כרוך בפני חדש ויש לומר דלא קשיב אלא אוקמן הלומות מחשבה: כשם שאבדתי מבית אבא כך אבדתי מבוך. ולא"ת למאי לא קיים מגרלקה ותקרת מוקרת לרחזיקה ר"ל לבני שכל מעשה הגנו הוא ע"פ עדים וקיים ילא פן יתפרסם הדבר למלכות*: ביום השלישי. בזכות תורה וכיוים וכתובים ל"ג כהנים לוים וישראלים לי נמי משה ואהרן ומרים לי נמי שלשי דמשן תורה: בשלמא אינהו מיפרשי אלא אבהתייהו מנלן בדעולא דאמר עולא כל מקום *ששמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא שמו ולא שם אביו בידוע שהוא נביא ולא בן נביא שמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא (ח) מאותה העיר שמו ולא שם עירו בידוע שהוא מירושלים בתניתא תנא כל שמעשיו (ז) ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מהן אם לשבח כולן צדיקים. ואם לגנאי כולן רשעים: אמר רב מלאכי זה מרדכי. ר' יהושע בן קרחה אומר מלאכי זה עזרא. ומסתברא כמ"ד מלאכי זה עזרא: ויגידן למרדכי ואילו אהוה לא אול. מיכן שאין משביבין על הקלקלה. [ויעבור מרדכי וכו'] ושמואל אמר דעבר עורקמא דמיא. כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. צדיק אבד לדורו אבד משל כו'.

[בע"י מיתם אמר רב מלאכי וכו'] [ג"י ע"י אמר רב נחמן בר יצחק] [ל"ל רחב ואביגיל] [לעיל יג.] תענית ה: נלה עמ. סוטה כ: ב"ב ל. ע"ז י: [עי' פרש"י לקמן כח: ד"ה עורקמא] נתלה המן בעבר ר"ל בעבר אחר יום שמה עבר וע"ל ט. ברש"י ד"ה הלכות קמילה וד"ה לתעניתו לקמן כח. ב"ק נ. ע"ש [לקמן יד: תולין קד:] לקמן פ"ו מ"ו [נלה יט:]

אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי צדיק אבד לדורו אבד משל לאדם שאבדה לו מרגלית כל מקום שהיא מרגלית שמה לא אבדה אלא לבעלה וכל זה אינו שוה לי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה אינו שוה לי (ו) כדרב חסדא דאמר רב חסדא זה בא בפרזבוטי וזה בא בפרזבוטי

*) גרסות ז.

ראשי תיבות

אח"כ — אחר כך | א"ל — אמר ליה | א"נ — אי נמי | א"ת — אם תאמר | ב"ב — בבא בתרא | ה"ג — הכי גרסינן | חכ"א — חכמים אומרים | יו"ט — יום טוב | י"ל — יש לומר | ע"פ — על פי | קב"ה — קדוש ברוך הוא | ר"א — רבי אלעזר

[ועי' תוס' קנהדרין עד: קל"ה והלן]

רבינו חננאל

כל ששמו ושם אביו בנבואה בידוע שהוא נביא בן נביא. וכן כל ששמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא *) מירושלים וכן כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט הכתוב באחד מהן אם לשבח כולן צדיקים. ואם לגנאי כולן רשעים: אמר רב מלאכי זה מרדכי. ר' יהושע בן קרחה אומר מלאכי זה עזרא. ומסתברא כמ"ד מלאכי זה עזרא: ויגידן למרדכי ואילו אהוה לא אול. מיכן שאין משביבין על הקלקלה. [ויעבור מרדכי וכו'] ושמואל אמר דעבר עורקמא דמיא. כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. צדיק אבד לדורו אבד משל כו'.

*) ל"ל שהוא מאותה העיר שמו ולא שם עירו בידוע שהוא מירושלים.

בוטי. לְשׁוֹן עֲנִיּוּת כְּמוֹ וְהַמַּבּוּ תַּעֲבִיטוּהוּ (דברים טו) בְּמַסֶּכֶת גִּיטִּין (דף נ.): בְּבוּלְמֵי. נַהֲמָא בְּכִכְּרוֹת לֶחֶם עֲרֵיסִים לֶחֶם עֲטוּרִים (מלכים ב ד) מְתַרְגְּמִינָן עֲטָרִין טוּלְמִין דַּלְחֵמוֹת: דְּרוּחַ מִשְׁפָּט. לְשׁוֹפְטִים אֶת רוּחָן יְהֵיכָה לַעֲטָרָה: דָּן אֶת יִצְרוֹ. כּוֹפְסוֹ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה:

בִּפְרוּזְבּוּטֵי אָמַר רַב פַּפָּא וְקָרוּ לֵיהּ עַבְדָּא דְּמִזְדַּבַּן (ח) בְּמִלְּמֵי וְכָל זֶה אֵינֶנּוּ שׁוֹנֶה לִי מִלַּמֵּד שֶׁכָּל גְּנֵיוָּו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע חֲקוּקִין עַל לִבּוֹ וּבְשָׁעָה שֶׁרוֹאֶה אֶת מָרְדְּכַי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אָמַר כָּל זֶה אֵינֶנּוּ שׁוֹנֶה לִי וְאָמַר *ר' אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא עָתִיד הַקב"ה לְהִיוֹת עֲטָרָה בְּרֹאשׁ כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק שֶׁנֶּאֱמַר °בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' צְבָאוֹת לַעֲטֶרֶת צְבִי [וְגוֹ'] מַאי לַעֲטֶרֶת צְבִי וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה לְעוֹשִׂין צִבְיוֹנוֹ וְלִמְצַפִּין תִּפְאַרְתּוֹ יָכוֹל לְכָל ת"ל לְשְׁאָר עַמּוֹ *לְמִי שֶׁמִּשִּׁים עַצְמוֹ כִּשְׁיָרִים וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט זֶה הַדָּן אֶת יִצְרוֹ וְלַיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט זֶה הַדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ וְלִגְבוּרָה זֶה הַמִּתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה (ג) שֶׁנּוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין בְּמִלְחֲמָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה שָׁעָרָה [אֵלּוּ ת"ח] שֶׁמַּשְׁכִּימִין וּמַעֲרִיבִין בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת אָמְרָה מִדַּת הַדִּין לִפְנֵי הַקב"ה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׂרָאֵל עָסְקוּ בַּתּוֹרָה אוּמּוֹת הָעוֹלָם לֹא עָסְקוּ בַּתּוֹרָה אָמַר לֵיהּ גַּם אֵלֶּה בַּיָּיִן שָׁגוּ וּבַשֵּׁכָר תָּעוּ פָּקוּ בְּלִילִיָּה אֵין פָּקוּ אֶלָּא גֵּיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר °וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לְךָ לְפוּקָה וְאֵין בְּלִילִיָּה אֶלָּא דַּיָּינִין שֶׁנֶּאֱמַר °וְנָתַן בַּבְּלִילִים וְהַעֲמֵד בְּחַצַּר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית א"ר לֵוִי כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעָה לְבֵית הַצְּלָמִים נִסְתַּלְּקָה הַיְמִנָּה שְׁכִינָה אָמְרָה °אֵלַי אֵלַי לָמָה עֲזַבְתָּנִי שֶׁמָּא אַתָּה דָּן עַל שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד וְעַל אוֹנֶס כְּרָצוֹן אוֹ שֶׁמָּא עַל שֶׁקְּרָאתִיו כֶּלֶב שֶׁנֶּאֱמַר °הַצִּילָה מֵחָרֶב נַפְשִׁי מִיַּד כֶּלֶב יְחִידָתִי חָזְרָה וּקְרָאתוֹ אֲרִיֶה שֶׁנֶּאֱמַר °הוֹשִׁיעֵנִי מִפִּי אַרְיֵה וַיְהִי כִּרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן ג' מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת נִזְדַּמְּנוּ לָהּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אֶחָד שֶׁהִגְבִּיהַּ אֶת צַוָּארָהּ וְאֶחָד שֶׁמָּשַׁךְ חוּט שֶׁל חֶסֶד עָלֶיהָ וְאֶחָד שֶׁמָּתַח אֶת הַשַּׁרְבִּיט וְכַמָּה אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה שְׁתֵּי אַמּוֹת הָיָה וְהֶעֱמִידוֹ עַל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה וְאַמְרֵי לָהּ עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה וְאַמְרֵי לָהּ עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּמַתְנִיתָא תָּנָא עַל שִׁשִּׁים וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּאַמָּתָהּ שֶׁל בֵּית פַּרְעֹה וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּשִׁנֵּי רְשָׁעִים דִּכְתִיב °שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ *אַל תִּקְרֵי שִׁבַּרְתָּ אֶלָּא שְׁרִיבַרְתָּ °רַבָּה בַּר עוּפְרָן אָמַר מִשּׁוּם ר"א שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹ וְרַבּוֹ מֵרַבּוֹ מָאתַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ *לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מַה בַּקָּשָׁתֵךְ עַד חֲצִי הַמַּלְכוּת וְלֹא כָּל הַמַّלְכוּת וְלֹא דָּבָר שֶׁחוּצִין לַמַּלְכוּת וּמַאי נִיהוּ בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן אֶל הַמִּשְׁתֶּה ת"ר מָה רָאָתָה אֶסְתֵּר שֶׁזִּימְּנָה אֶת הָמָן ר"א אוֹמֵר פַּחִים טָמְנָה לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר °יְהִי שֻׁלְחָנָם לְפָנֵיהֶם לְפָח ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר מִבֵּית אָבִיהָ לְמָדָה שֶׁנֶּאֱמַר °אִם רָעֵב שׂוֹנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לָחֶם וְגוֹ' ר"מ אוֹמֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטּוֹל עֲצָה וְיָרוּד ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכִּירוּ בָהּ שֶׁהִיא יְהוּדִית ר' נְחֶמְיָה אוֹמֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל אֲחוֹת יֵשׁ לָנוּ בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וַיַּסִּיחוּ דַּעְתָּן מִן הָרַחֲמִים ר' יוֹסֵי אוֹמֵר כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מְצוּי לָהּ בְּכָל עֵת ר"ש בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר אוּלַי יַרְגִּישׁ הַמָּקוֹם וַיַּעֲשֶׂה לָנוּ נֵס רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר אִסְבִּיר לוֹ פָּנִים כְּדֵי שֶׁיְּהֵרֵג הוּא וְהִיא רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מֶלֶךְ הַבַּכְפָּן הָיָה אָמַר רַבִּי גַּמְלִיאֵל עֲדַיִן צְרִיכִין אָנוּ לְמוֹדְעֵי דְתַנְיָא ר' אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר קִנְאָתוֹ בַּמֶּלֶךְ קִנְאָתוֹ בַּשָּׁרִים רַבָּה אָמַר °לְפִנֵּי שֶׁבָּר גָּאוֹן אַבֵּיי וְרָבָא דְּאַמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ °בְּהוּמָם אֶשֵּׁת אֶת מִשְׁתֵּיהֶם וְגוֹ' אַשְׁכְּחֵיהּ רַבָּה בַּר אֲבוּהּ לְאֵלִיָּהוּ א"ל כְּמַאן חַזְיָא אָסְתֵּר וְעַבְדָא הָכֵי א"ל כְּבוּלְהוֹ תַּנְּאֵי וּכְבוּלְהוֹ אֲמוֹרָאֵי וַיְסַפֵּר לָהֶם הָמָן אֶת כְּבוֹד עָשְׁרוֹ וְרוֹב בָּנָיו וְכַמָּה רוֹב בָּנָיו אָמַר רַב ל' עֶשְׂרָה מֵהוּ וַעֲשָׂרָה נִתְלוּ וַעֲשָׂרָה מְחַזְּרִין עַל הַפְּתָחִים וְרַבָּנָן אַמְרֵי אוֹתָן שֶׁמְּחַזְּרִין עַל הַפְּתָחִים שִׁבְעִים הַוְיָא דִּכְתִיב °שִׁבְעִים בָּלָהֶם נִשְׁבָּרוּ אֵל תִּקְרֵי שִׁבְעִים אֶלָּא שִׁבְעִים וְרָמִי בַּר אַבָּא אָמַר כּוּלָּן מָאתַיִם וּשְׁמוֹנֶה הָווּ שֶׁנֶּאֱמַר וְרוֹב בָּנָיו וְרוֹב בְּגִימַטְרִיָּא מָאתָן וְאַרְבַּיסַר הָווּ °אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק וְרֹב כְּתִיב בְּלֵילָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם נָדְדָה שְׁנַת מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם וְרַבָּנָן אַמְרֵי נָדְדוּ עֶלְיוֹנִים נָדְדוּ תַּחְתּוֹנִים רָבָא אָמַר שְׁנַת הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרוֹשׁ מַמָּשׁ נָפְלָה לֵיהּ מִילְּתָא בְּדַעְתֵּיהּ אָמַר מַאי דְּקָמָן דִּזְמִינְתֵּיהּ אָסְתֵּר לְהָמָן דִּלְמָא עֲצָה קָא שְׁקְלֵי עִילְוֵיהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא לְמִקְטְלֵיהּ הָדַר אָמַר אִי הָכִי לֹא הָוָה גַּבְרָא דְּרַחִים לִי דַּהֲוָה מוֹדַע לִי הָדַר אָמַר דִּלְמָא אִיכָּא אִינִישׁ דְּעָבַד בִּי טִיבוּתָא וְלֹא פְּרַעְתֵּיהּ מִשּׁוּם הָכִי מִיבַּעֲיָא אִינִישׁ וְלֹא מְגַלֵּי לִי מִיָּד וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים מְלַמֵּד שֶׁנִּקְרָאִים מֵאֵלִיָּהוּ וַיִּמָּצֵא כָּתוּב כְּתָב מִבְּעֵי לֵיהּ מְלַמֵּד שֶׁשִּׁכְּחוּ

מְלַגְלֵחַת: שֶׁיְּהֵא מְצוּי לָהּ. לוֹלֵי תּוֹכֵל לְהַכְּשִׁילוֹ בְּסוּם דָּבָר לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ: רָגוּשׁ הַקב"ה. שֶׁלֹּא יִסְתַּלֵּק לוֹ נִמִּי יַרְגִּישׁ שֶׁהֵיכָן הַקב"ה. שֶׁלֹּא לְמִי מִקְרֶבֶת שׁוֹלְחַיְכֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לוֹ נִמִּי יַרְגִּישׁ שֶׁיְּהַרֵג הוּא וְהִיא. שֶׁיִּתְקַדֵּנִי הַמֶּלֶךְ מִמֶּנּוּ וְיַהֲרוֹג אֶת שֶׁנִּינוּ [נ"א וְכִי בְּזֵרֵי בְּזֵרֵי וּמִינֵי חַד תורה אור מִינֵיהוּ בַּמְּלֵי הַבְּזֵרֵיכֶם]* : מֶלֶךְ הַפַּכְפַּךְ הָיָה. וְחוֹזֵר בְּדִיבּוּרוֹ וְלֹא יִמְלֹךְ עָמָּנוּ אוֹכֵל לְפִתּוֹתוֹ וּלְהוֹרְגוֹ וְלֹא לֹא יִהְיֶה מְזוּמָן תַּעֲבוֹר הַסָּעָה וְיַחֲזוֹר בּוֹ: בְּהוּמָם אֶשֵּׁת אֶת מִשְׁתֵּיהֶם. עַל בַּלְּשַׁצַּר וְסִיעָתוֹ נֶאֱמַר בְּשׁוּבָם מִן הַמִּלְחָמָה שֶׁהָרְיֵיגוּ וְכוּלָּם הָיוּ נְרָיִן עַל בָּבֶל וְנִפְּקָן בַּלְּשַׁצַּר לוֹתוֹ הָיוּם וְיַקְבוּ לְשָׁתוֹת וְהַמָּיִם הָיוּ מַיְיפִיס וְחַמִּיס

מסורת הש"ס

שמשי. סופר המלך שומע ישראל היה ומיומות כורש היה כמו שאומר בספר עזרא (פסוק ד) שכתב שטרה על בנין הבית עד (ג) שבא כורש וביטלו ואף בימי אחשורוש עשה כן שאומר דיסקרתא. כפר: נהרא. ליפול מכס: דרבנן. תלמידיו: הלכות קמיצה. דורש בענינו של יום ושאם עשר בניסן היה הוא תקופת טעומר: ואשקול למזוייא. לוקח עליכן לחתיכות: אומני. ספריס: זוזא. זוג של ספריס בעין מספריס: עציץ. כלי חרס: ולתענית. יום תורה אור

שלישי לתענית היה שהתחילו להתענות ב"י"ד בניסן ומה שלמר המקרא ליום אחמול שלישי ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות יום שלישי לשילוח הרליס היה: אם מזרע היהודים. יש זרע ביהודים אחס הוא בא מרס לא תוכל לו: מלמד שהביאוהו בבהלה. ולא רחן יפה מפיוסופו: שוה. חוסש: מלמד שהיתה מחווה בגגד אחשורוש. מרבוי (ז) אחס לומד לים לר וחויב המן הרע הרע הזה: גופל. לשון עושה וחולך נופל ורועה לזקוף ומפלגך מפילו: וישלך עליו. הקב"ה משליך פורענות על הרשע בלי חמלה: מידו ברוח יברח. בני שייעתו [סנהדרין לח. קה.] ותברין בורחים מידו: אחת של אסתר. שהיה כתוב אחשורוש על מה שעשה המן לאסתר: דבר שנצטער בו אותו צדיק. לעבד נמכר יוסף על ידי קנאת אחיו: יכשל

ששמשי מוחק וגברייאל כותב אמר רבי אבי דרש ר' שילא איש כפר תמרתא ומה כתב שלמטה שלזכותן של ישראל ואינו נמחק כתב שלמעלה לא כל שכן °לא נעשה עמו דבר אמר רבא לא מפני שאוהבין את מרדכי אלא מפני ששונאים את המן °הכין לו תנא לו הכין ועשה כן למרדכי אמר ליה מנו מרדכי אמר ליה °היהודי אמר ליה טובא מרדכי איבא ביהודאי אמר ליה °היושב בשער המלך אמר ליה (ו) סגי ליה בחד דיסקרתא אי נמי בחד נהרא אמר ליה הא נמי הב ליה אל תפל דבר מכל אשר דברת ויקח המן את הלבוש ואת הסוס אזל אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומתרגמי להו הלכות קמיצה לרבנן כיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסוסיה מיחד בידיה מירתת אמר להו אמר להו אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי כברי בסיפא דידי אמר ליה רשע **עבד שקנה נכסים עבד למי ומכסים למי אמר ליה קום לבוש הני מאני ורכוב האי סוסיא דבעי לך מלכא אמר ליה לא יכילנא עד דעיילנא לבי בני ואשקול למזוייא דלאו אורח ארעא לאשתמושי במאני דמלכא הכי שדרה אסתר ואסרתינהו לכולהו בי בני ולכולהו אומני עייליה איהו לבי בני ואסחייה ואזיל ואיתי זוזא מביתיה וקא שקיל ביה מזוייה בהדי דקא שקיל ליה אינגד ואיתנח אמר ליה אמאי קא מיתנחת אמר ליה דהוה חשיב ליה למלכא מכולהו רברבנוהי השתא לישוייה בלאני וספר אמר ליה רשע ולאו ספר של כפר קרצום הייתי תנא המן ספר של כפר קרצום הוה עשרים ושתים שנה בתר דשקלינהו למזוייה לבשינהו למאניה אמר ליה סק ורכב אמר ליה לא יכילנא דכחישא חילאי מימי תענתא גחין וסליק כי סליק בעמ ביה אמר ליה לא כתיב °בנפל אויבך אל תשמח אמר ליה הני מילי בישראל אבל בדידכו כתיב °ואתה על במותימו תדרוך °ויקרא לפניו כה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן חזיתיה ברתיה דקיימא אאיגרא סברה האי דרכיב אבוה והאי דמסגי קמיה מרדכי שקלה עציצא דבית הכסא ושדתיה ארישא דאבוה דלי עיניה וחזת דאבוה הוא נפלה מאיגרא לארעא ומתה והיינו דכתיב ויישב מרדכי אל שער המלך אמר רב ששת ששב לשקו ולתענית והמן נדחף אל ביתו אבל ונחפוי ראש אבל על בתו ונחפוי ראש על שאירע לו ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו וגו' קרי להו אוהביו וקרי להו חכמיו אמר רבי יוחנן כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם אם מזרע היהודים מרדכי וגו' אמרו ליה אי משאר שבטים קאתי יכלת ליה ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה לא יכלת ליה יהודה דכתיב °ידך בערף אויביך אינך דכתיב בהו °לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך °כי נפל תפול לפניו דרש ר' יהודה בר אלעאי שתי נפילות הללו למה אמרו לו אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים כשהן יורדין יורדין עד עפר וכשהן עולין עולין עד לכוכבים °וסרסי המלך הגיעו ויבהילו מלמד שהביאוהו בבהלה כי נמכרנו אני ועמי וגו' כי אין הצר שוה בנזק המלך אמרה לו צר זה אינו שוה בנזק של מלך איקני בה בושתי וקטלה השתא איקני בדידי ומבעי למקטלי ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה ויאמר ויאמר למה לי אמר רבי אבהו בתחלה על ידי תורגמן כיון דאמרה ליה (ב) מדבית שאול קאתינא מיד ויאמר לאסתר המלכה: ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה אמר ר' אלעזר מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן: והמלך קם בחמתו וגו' והמלך שב מגנת הביתן מקיש שיבה לקימה מה קימה בחימה אף שיבה בחימה דאזל ואשכח למלאכי השרת דאידמו ליה כגברי וקא עקרי לאילני דבוסתני ואמר להו מאי עובדייכו אמרו ליה דפקדינן המן אתא לביתיה והמן נופל על המטה נפל מיבעי ליה אמר רבי אלעזר מלמד שבא מלאך והפילו עליה אמר ויי מביתא ויי מברא ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית ויאמר חרבונה וגו' אמר רבי אלעזר אף חרבונה רשע באותה עצה היה כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד ברח והיינו דכתיב °וישלך עליו ולא יחמול מידו ברוח יברח וחמת המלך שכבה שתי שכיכות הללו למה אחת של מלכו של עולם ואחת של אחשורוש ואמרי לה אחת של אסתר ואחת של ושתי °לכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימן נתן חמש חליפות אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל

(ו) גמ' אמר ליה הכוא סגי ליה: (ב) שם כיון דאמרה ליה בת מלכים אנא מדבית שאול: (ג) רש"י ד"ה שמשי סופר וכו' עד שנה כורש וכו' כתבו שנה בשנה והוכא בסדר עולם שבני הגון כתבו שנה בשנה הם"ד: (ד) ד"ה המלמד שהיתה וכו' מריבוי לבר זה אתה לומד שהיה לה לומר על אחשורוש אינ לר ואויב ועל הגון הרע הזה: (ה) תוס' ד"ה ודמי וכו' כל פדיונם. נ"ב פי' הכסף הוא ס' מנה [ושל קדש ק"כ מנה] והמנה ר"ה אלפים [והגון נתן עשרת אלפים ככרות של זהב שהם ר' אלפים של קדש והמתנת השקל בעד ת"ר אלף מנה אחת עולה מלא ככר של קדש] וימי שנותינו שבעים שנה ומכן כ' ומעלה נתנו כסף ופם והגון נתן בעד המשים שנה בעד ת"ר אלף:

גליון הש"ס

גמ' עבד שקנה נכסים. ע"ל נו ע"א רש"י ד"ה חה בא:

הגהות הב"ח

(א) מעלי ר"ל דרש"ס גר

שמעתי שמעתא אלפי כברי כספא. כבר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל שיו שם מאות אלף כשנלאו מפלרים ואמר שיתן לאחשורוש כל פדיונם (ה) ודוק ותשכח :

ברלאשית מנו

תהלים פ

ברלאשית מה

ליוב מו

ראשי תיבות

קב"ה — קדוש ברוך הוא

יַבָּשֵׁל בּוֹ. גַּרְסִי׳ וְלֹא גַּרְסִי׳ זַרְעוֹ: בַּפֶּה צַוָּארִין הָיוּ לוֹ לְבִנְיָמִין. לֹא גַּרְסִינָן שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמִּקְרָא לְכַתּוֹב עַוָּארֵי לָשׁוֹן רַבִּים עַל חֶלְקַת עַוָּארָיו (בראשית מז) בָּכָה עַל עַוָּארָיו: שִׁיגֵּר לוֹ יַיִן. לְפִי שֶׁדַּעַת זְקֵנִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ אֹז כַּדָּבָר הַטּוֹב לוֹ מִן הַכֹּל: תַּעֲלָא. שׁוּעָל: בְּעִידְרַנְיָה. אִם תּוֹרָה אוֹר תּוֹרָה עִנְּמוֹ שְׁרָטוּט כָּלָּה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי: דִּבְרֵי הַצּוּמוֹת וְזַעֲקָתָם וּמַאֲמַר אֶסְתֵּר. כַּךְ קְמוּכִים הַמִּקְרָאוֹת: שֶׁפִּירְשוּ מִפִּנּוּ. לְפִי שֶׁבָּטֵל מִדִּבְרֵי תּוֹרָה וְנִכְנַס לִשְׁרָרָה. מַעֲשֵׂה כוֹרֶשׁ כְּשֶׁעָלָה (עם) זְרוּבָּבֶל מִן הַגּוֹלָה וּמְרָדְכַי עִמּוֹ *וְנִמְנוּ בְּסֵפֶר עֶזְרָא כ״ד שָׁנָה כֵּיוָן מִגְּנֵן לְמִגְּנֵן בִּימֵי כוֹרֶשׁ לְדָרְיָוֶשׁ הַחֲרוֹן וּלְפִי בִּימֵי כוֹרֶשׁ לְדָרְיָוֶשׁ שֶׁר בִּיקְיוֹס יָרַד מְרָדְכַי שֶׁר בִּיקְיוֹס: שֶׁכָּל זְמַן מְמַשְׁכִּיחוּתוֹ אֹכֶל חֲכָמִים: שֶׁבָּרוּךְ בֶּן גֵּרְיָה קַיָּים לֹא הֲנִיחוֹ עֶזְרָא וְזַעֲלָה. שֶׁיֵּשׁ לְךָ לְתַמּוֹהַּ לָמָּה לֹא עָלָה עֶזְרָא עִם זְרוּבָּבֶל בִּימֵי כוֹרֶשׁ עַד הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְדָרְיָוֶשׁ הַחֲרוֹן לְמַהֵר שֶׁהִבְטִיחָם כַּיִּת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֶזְרָא וַיַּעַל יְרוּשָׁלַם בְּחוֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הִיא שָׁנַת הַשְּׁבִיעִית לַמֶּלֶךְ וְגוֹ׳ (עזרא ז) וּבַמִּדְרָשׁ שֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה מִפִּי בָּרוּךְ בֶּן גֵּרְיָה בְּבָבֶל וּבָרוּךְ לֹא עָלָה מִבָּבֶל וּמִמֵּת שָׁם שֶׁהִבְטִיחָם כַּעֲלוֹ וְהַלְמָנֵן לְעִיל בָּרוּךְ וְתַבְנֵא בְּשָׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ בְּבָבֶל הָיָה מִתְבַּנֵּא וְשׁוֹלֵחַ סְפָרִים לִירוּשָׁלַיִם: יַעֲקֹב לָמַד תּוֹרָה י״ד שָׁנָה בְּבֵית עֵבֶר. כְּשֶׁפִּירֵשׁ מִלֶּכֶת לְמָקוֹם אַחֵר תּוֹרָה עִנְּמוֹ שְׁרָטוּט כָּלָּה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי: דִּבְרֵי הַצּוּמוֹת וְזַעֲקָתָם וּמַאֲמַר אֶסְתֵּר. כַּךְ קְמוּכִים הַמִּקְרָאוֹת: אוֹרָה זוּ תּוֹרָה. שֶׁגֹּזַר עֲלֵיכֶן כָּמָן שֶׁלֹּא יַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה: זֶהוּ יוֹם טוֹב. קִיְּמוּ עֲלֵיכֶם יָמִים טוֹבִים: זוּ מִילָה. וְעַל כָּל אֵלֶּה גָּזַר: אִמְרָתָךְ. זוּ מִילָה שֶׁמִּיתָגֵר בְּמַאֲמַר וְלֹא בְּדִיבּוּר וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל אַבְרָם וְאַסְקֵה אֶת פְּרִיתִי תִּשְׁמוֹר (בראשית יז) וּמְנָלָיוּ *שֶׁדָּוִד שָׂמַח עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר לַמְנַצֵּחַ עַל הַשְּׁמִינִית (תהלים ו) כְּשֶׁהָיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְרָאָה עַצְמוֹ בְּלֹא תּוֹרָה וּבְלֹא מִצְוֹת כֵּיוָן *(שֶׁנִּסְתַּכֵּל בַּמִּילָה שֶׁמֵּת:* עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן וַעֲשָׂרֶת. הַזְּכִירָת שְׁמוֹתָן וְתֵיבַת הַסְּמוּכָה אֶחָרֶיהָן כְּלוֹמַר (ג) נִקְמָתָן נָקְלוּ בְּאֶחָד: זְקִיפָא. פּוּרְקָ״א בְּלַעַז *בְּגַד אֶחָד אֹז לְמִעֵר מִזֶּה: אֲרִיחַ. הוּא חֶלְקַת שֶׁהוּא כְּפְלַיִים מִן הַכְּתֹב וְהָאֶחָרִים חֲצִי לְבִיעָה: שֶׁלֹּא תְּהֵא לָהֶם תְּקוּמָה. שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם מָקוֹם לְהַרְחִיב נְפָדָיו תַּחְתָּיו: מְלַמֵּד שֶׁבָּא מַלְאָךְ בּוֹ. שֶׁהָרֵי הִתְחִיל לְדַבֵּר בְּלָשׁוֹן כַּעַס וְסוֹפוֹ אָמַר מַה שֶׁאֶלְתֶּךָ: וְלֹא גַּרְסִינָן אָמַר רַב נַחְמָן יֵאָמֵר בְּפֶה מַה שֶׁנִּכְתַּב בַּפְּרָרִים. וְלֹא גַּרְסִינָן אָמְרָה לוֹ וְהָכִי פִּירוּשָׁהּ סֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת כָּךְ הוּא וְקִיבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת כִּי אָמַן כֵּן הַמִּדָּתָה

[מגמות דף מג:]

[ל״ל שמוכר]

רבינו חננאל

וילבו גם אחיו וגו׳ . היינו דאמרי אינשי תעלא בזמנא סגיד ליה אלו כולן פשוטות הן : **עשרת** בני המן צריך למימרינהו בנשימה אחת הקורא את המגילה מ״ט כולהו כי חדדי נפקי נשמתייהו . ו׳ דיוחנא צריך למימתיה דבולהו בחד זקיפא איתדקיפו: כל השירות נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה ע״ג אריח אבל עשרת בני המן ומלכי כנען נכתבין אריח ע״ג אריח ולבנה ע״ג לבנה . מ״ט אמר ר׳ אבהו כדי שלא תהא תקומה במפלתן של רשעים: **דברי** הצומות וזעקתם . ומאמר אסתר קיים דברי הפורים . אמר רב יוסף גדול ת״ת יותר מהצלת נפשות מ מ ר ד כ י דמעיקרא קא חשיב ליה בחד ארבעה ובסוף חשיב ליה בחד חמשה שנאמר אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה וגו׳ . ובסוף כתיב הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן . למה נקרא שמו בלשן שיודע ע׳ לשונות . רצוי לרוב אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין: **דברי** שלום ואמת מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה . *) אמר משמיה דרב גדול ת״ת מבנין בהמ״ק . שכ״ז שהי׳ ברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה . ועוד אמר משמו גדול ת״ת מכבוד אב ואם . שכל השנים שהיה יעקב בבית עבר ולמד תורה לא נענש עליהן . מנא הני מילי אמר ר׳ יוחנן *) פוליס״ל אמר רב שמואל בר מרתא משמיה דרב

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמר ר׳ יוחנן הכי קאמר דברי הצומות: (ב) רש״י ד״ה עשרת וכו׳ כלומר עשרתם נפלו כאחד: (ג) תוס׳ ד״ה אמרה וכו׳ מלבד הספר שאמר לעצות:

גליון הש״ם

גמ׳ אשון זו מילה. עיין שבת דף קל ע״א ברש״י ד״ה אם: רש״י ד״ה כאמיתה. כק״ל עמו. עי׳ מגמות דף לב ע״ב תד״ה הא מוריזן:

שבת י: ע״ש

ומנמו בספר עזרא ומנוהו לאחר ל׳ מנים ולבסוף כשנגמר מנין שני לאחר שנגנב הבית בספר עזרא כ״ד שנה בין מנין רוגמן למנין שני ימי כורש ואחשורוש ו׳ שנים של צריות האחרון

שבת מז

שם נ

מעלי ו דבריה מז תהלים קיט מגילה ו. דבריה כה ברכות ו. מ. [קוטנה יז. מוקין פנו.] מגמות לה: *) [נר״ב מ״מ. בפי׳ רש״י שם]

עזרא ב

נחמיה ו

[עי׳ תוס׳ גיטין ו: ד״ה אר״י ותוס׳ קוטנה מ: ד״ה בשבה ותוס׳ מגמות לב: ד״ה הא]

הַדְרָן עָלָךְ מְגִילָה נִקְרֵאת

צָרִיךְ לְאוֹמְרָן בְּנִשִּׂימָה אַחַת.
לְרֶלֶה דְּהַיְינוּ לְכַתְּחִילָה
אֶבָל בְּדִיעֲבַד יָצָא:

אֲמָרָה מִיבָּעֵי לֵיהּ. דְּמַשְׁמַע דְּקָכֵי קָאָמַר וּבְכוֹאֶה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ אָמְרָה לוֹ מִגְּבַד הַסֵּפֶר (ג) שֶׁעָמְדוּ לַעֲשׂוֹת וְלִשְׁלוֹחַ בְּכָל הַמְּדִינוֹת אָמְרָה לוֹ עוֹד יָשׁוּב *)מַשְׁמַעְתּוֹ כְּרָעָה דְּכֵיוָן דְּקָאָמַר בְּכוֹאֶה אָמַר מַשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לוֹמַר מַה שֶׁאָמְרָה:

יִכָּשֵׁל בּוֹ דְּאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב *בְּשָׁבִיל מִשְׁקַל שְׁנֵי סְלָעִים מִילַת שֶׁהוֹסִיף יַעֲקֹב לְיוֹסֵף מִשְּׁאָר אֶחָיו נִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר וְיָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם אָמַר רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יָפֶת רָמָז רָמַז לוֹ שֶׁעָתִיד בֵּן לְצֵאת מִמֶּנּוּ שֶׁיֵּצֵא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֲמִשָּׁה לְבוּשֵׁי מַלְכוּת שֶׁנֶּאֱמַר וּמָרְדֳּכַי יָצָא בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְגוֹ׳ °וַיִּפּוֹל עַל צַוָּארֵי בִנְיָמִן אָחִיו כַּמָּה צַוָּארִין הָווּ לֵיהּ לְבִנְיָמִין אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בָּכָה עַל שְׁנֵי מִקְדָּשִׁים שֶׁעָתִידִין לִהְיוֹת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין וַעֲתִידִין לִיחָרֵב וּבִנְיָמִין בָּכָה עַל צַוָּארָיו בָּכָה עַל מִשְׁכַּן שִׁילֹה שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְעָתִיד לִיחָרֵב °וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רוֹאוֹת וְעֵינֵי אָחִי בִנְיָמִין אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לָהֶם כְּשֵׁם שֶׁאֵין בִּלְבִּי עַל בִּנְיָמִין אָחִי שֶׁלֹּא הָיָה בִּמְכִירָתִי כַּךְ אֵין בִּלְבִּי עֲלֵיכֶם כִּי פִּי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם כְּפִי כֵּן לִבִּי °וְלֹאבִיו שָׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֲמוֹרִים נוֹשְׂאִים מִטּוּב מִצְרַיִם מַאי מִטּוּב מִצְרַיִם אָמַר ר׳ בִּנְיָמִין בַּר יָפֶת אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁלַח לוֹ יַיִן [יָשָׁן] שֶׁדַּעַת זְקֵנִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ °וַיֵּלְכוּ גַּם אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אָמַר רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יָפֶת אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הֵיינוּ דְּאַמְרִי אִינְשֵׁי תַּעֲלָא בְּעִידְרַנְיָה סָגִיד לֵיהּ תַּעֲלָא מַאי בְּצִירוּתֵיהּ מַאַחֲוָה אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר °וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה אָמַר רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יָפֶת אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תַּעֲלָא בְּעִידְרַנְיָה סָגִיד לֵיהּ °וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם אָמַר רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יָפֶת אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מְלַמֵּד שֶׁאָמַר לָהֶם דְּבָרִים שֶׁמִּתְקַבְּלִין עַל הַלֵּב וּמָה עֲשָׂרָה גֵּרוֹת לֹא יָכְלוּ לְכַבּוֹת גֵּר אֶחָד גֵּר אֶחָד הֵיאַךְ יָכוֹל לְכַבּוֹת עֲשָׂרָה גֵּרוֹת °לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר אָמַר רַב יְהוּדָה אוֹרָה זוּ תּוֹרָה וְכֵן הוּא אוֹמֵר °כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר שִׂמְחָה זֶה יוֹם טוֹב וְכֵן הוּא אוֹמֵר °וְשִׂמְחָתִי בְּחֶנְדְּךָ *שָׂשׂוֹן זוּ מִילָה וְכֵן הוּא אוֹמֵר °שָׂשׂ אָנֹכִי עַל אִמְרָתֶךָ וִיקָר אֵלּוּ תְּפִלִּין וְכֵן הוּא אוֹמֵר °וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה׳ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ *וְתַנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר °אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ וְאֵת פַּרְשַׁנְדָּתָא וְגוֹ׳ עֲשָׂרֶת בְּנֵי הָמָן אָמַר רַב אַדָּא דִּמְן יָפוֹ °עֲשָׂרֶת בְּנֵי הָמָן וַעֲשָׂרֶת צָרִיךְ לְמִמְרִינְהוּ בִּנְשִׂימָה אַחַת מַאי טַעְמָא כּוּלְּהוּ בְּהַדֵּי נָפְקִי נִשְׁמָתֵיהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן °וְיוּ דְּוַיְזָתָא צָרִיךְ לְמִימְתְּיָהּ בְּזִקִּיפָא *)כְּמוֹרְדְּיָא דְּלִבְרוֹת מַאי טַעְמָא כּוּלְּהוּ בְּחַד זִקִּיפָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא דָּרַשׁ ר׳ שִׁילָא אִישׁ כְּפַר תַּמְרָתָא °כָּל הַשִּׁירוֹת כּוּלָּן נִכְתָּבוֹת אָרִיחַ עַל גַּבֵּי לְבֵינָה וּלְבֵינָה עַל גַּבֵּי אָרִיחַ °חוּץ מִשִּׁירָה זוּ וּמַלְכֵי כְּנַעַן שֶׁאָרִיחַ עַל גַּבֵּי אָרִיחַ וּלְבֵינָה עַל גַּבֵּי לְבֵינָה מ״ט שֶׁלֹּא תְּהֵא תְּקוּמָה לְמַפַּלְתָּן וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ מְלַמֵּד שֶׁבָּא מַלְאָךְ וְסָטְרוֹ עַל פִּיו וּבִבְאָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֵּפֶר אָמַר אֲמָרָה מִיבָּעֵי לֵיהּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֲמָרָה לוֹ יֵאָמֵר בַּפֶּה מַה שֶׁכָּתוּב בַּסֵּפֶר דִּבְרֵי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם וְאַמְרֵי לָהּ אָמַר רַבִּי אַפִּי מְלַמֵּד *שֶׁשִּׁצְרִיכָה שִׁרְטוּט כַּאֲמִיתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה וּמַאֲמַר אֶסְתֵּר קַיָּים מַאֲמַר אֶסְתֵּר אֵין דִּבְרֵי הַצּוֹמוֹת (ג) לֹא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (ד) דִּבְרֵי הַצּוֹמוֹת וּמַאֲמַר אֶסְתֵּר קַיָּים (*אֶת יְמֵי) הַפּוּרִים °הָאֲלָה כִּי מָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וְגָדוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לְרֹב אֶחָיו לְרוֹב אֶחָיו וְלֹא לְכָל אֶחָיו מְלַמֵּד שֶׁמִּפְּנֵי מִקְצָת סַנְהֶדְרִין אָמַר רַב יוֹסֵף גָּדוֹל ת״ת יוֹתֵר מֵהַצָּלַת נְפָשׁוֹת דְּמַעִיקָּרָא חָשִׁיב לֵיהּ לְמָרְדְּכַי בְּתַר ד׳ וּלְבַסּוֹף בְּתַר חֲמִשָּׁה מַעִיקָּרָא כְּתִיב °אֲשֶׁר בָּאוּ עִם זְרוּבָּבֶל יֵשׁוּעַ נְחֶמְיָה שְׂרָיָה רַעֲלָיָה מָרְדְּכַי בִּלְשָׁן וּלְבַסּוֹף כְּתִיב °הַבָּאִים עִם זְרוּבָּבֶל יֵשׁוּעַ נְחֶמְיָה עֲזַרְיָה רַעַמְיָה נַחֲמָנִי מָרְדְּכַי בִּלְשָׁן אָמַר רַב וְאִיתֵּימָא רַב שְׁמוּאֵל בַּר מַרְתָּא גָּדוֹל תַּלְמוּד תּוֹרָה יוֹתֵר מִבִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁבָּרוּךְ בֶּן גֵּרְיָה קַיָּים לֹא הֲנִיחוֹ עֶזְרָא וְעָלָה אָמַר רַבָּה אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מַרְתָּא גָּדוֹל תַּלְמוּד תּוֹרָה יוֹתֵר מִכִּבּוּד אָב וָאֵם שֶׁכָּל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁהָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּבֵית עֵבֶר לֹא נֶעֱנַשׁ דְּאָמַר מַר

לָמָּה

*) [ישוב מתמצתו הרעה ומעני יתמר בפה דכיון דקתמר כו׳ כל״ל וכן הגיה הרמ״ל בגמ׳ שלו]

מסורת השס"ם

לְמָה נִמְנוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל. מַה לָּנוּ לִמְנוֹת שְׁנוֹת כָּרְשָׁעִים: לְהִתְיַחֵס בְּהֶן שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב. עַל יְדֵי מִנְיָן שְׁנוֹת יִשְׁמָעֵאל לָמוּ לְמִדִּין וְהַיְינוּ דְּכָתִיב מִקְּטֹנוֹת יַעֲקֹב עָבְרוּ עָלָיו כָּל הַקְּרוֹרוֹת וְהַמּוּקְלוֹת לוֹתוֹ מֵהֶן לָמוּ לְמִדִּין] שֶׁסִּימֵּם בְּבֵית עָבֵר יי"ד כְּיֵצֶר הַבְּרִיָּה בֵּן פ"ו שָׁנָה כְּשִׁוּלַּד יִשְׁמָעֵאל וּכְשֶׁמּוֹלַד יִצְחָק הָיָה בֵּן מֵאָה שָׁנָה וְיִצְחָק קָדַם לְיַעֲקֹב שִׁשִּׁים שָׁנָה הָרֵי לְיִשְׁמָעֵאל ע"ד יָמָיו מִשְּׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל ס"ג שָׁנָה הָיָה יַעֲקֹב כּוּ'. וְתַגְיָא הָיָה יַעֲקֹב כְּשֶׁהִתְבָּרֵךְ מֵאֲבִיו בֵּן ס"ג שָׁנָה וּבוֹ תּוֹרָה אוֹר בְּפֶרֶק מֵת יִשְׁמָעֵאל שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וגו' מָה תַּלְמוּד לוֹמַר וְכוּ' וְאִם תּוֹרָה אוֹר לְמַה נִתְּנָה לָנוּ לְהַרְבּוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם וְלִהְיוֹת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אֶחָד וְאֵין לָנוּ לְהַרְבּוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם אֶלָּא בְּיִשְׁמָעֵאל שֶׁנֶּאֱמַר [יבמות סד:]

*לְמָה נִמְנוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל כְּדֵי לְיַחֵס בָּהֶן שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב דִּכְתִיב °וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מְאַת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים כְּמָה קָשִׁישׁ יִשְׁמָעֵאל מִיִּצְחָק אַרְבַּיסַר שְׁנִין דִּכְתִיב °וְאַבְרָם בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּהִוָּלֶד לוֹ °וְאַבְרָהָם בֶּן מְאַת שָׁנָה בְּהִוָּלֶד לוֹ °אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וּכְתִיב °וְיִצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלִדֶת אוֹתָם בַּר כַּמָּה הֲוָה יִשְׁמָעֵאל כִּדְאִתְיְלִיד יַעֲקֹב בַּר שִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה כַּמָּה פְּיֵשֵׁן מִשְּׁנִיָּה שְׁתִּין וּתְלַת וְתַגְיָא הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְבָּרֵךְ מֵאֲבִיו בֶּן שִׁשִּׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה וּבוֹ בִּפְרָק מֵת יִשְׁמָעֵאל דִּכְתִיב °וַיַּרְא עֵשָׂו כִּי בֵרַךְ וגו' וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מָחֲלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל אֲחוֹת נְבָיוֹת מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר בַּת יִשְׁמָעֵאל אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא אֲחוֹת נְבָיוֹת מְלַמֵּד שֶׁקִּדְּשָׁהּ יִשְׁמָעֵאל וּמֵת וְהִשִּׂיאָהּ נְבָיוֹת אָחִיהָ שְׁתַּיִן וּתְלַת וְתַגְיָא °וַתֹּלֶד אוֹתוֹ יוֹסֵף בְּעוֹד אֲרַבְּיסַר הָא שִׁבְעִין וְשִׁבְעָה וּכְתִיב °וְיוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה הָא מֵאָה וְשֶׁבַע שֵׁב דְּשַׁבְעָא וְתַרְתֵּי דְּכַפְנָא הָא מֵאָה וְשִׁיתְּסַר וּכְתִיב °וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יַעֲקֹב כַּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פַּרְעֹה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרַי שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה מֵאָה וְשִׁיתְּסַר הַיְינוּ אֶלָּא ש"מ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שְׁנִין דַּהֲוָה בְּבֵית עֵבֶר לֹא חָשִׁיב לְהוּ דְּתַנְיָא (פ) הָיָה יַעֲקֹב בְּבֵית עֵבֶר מוּטְמָנִין אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה עֵבֶר מֵת לְאַחַר שֶׁיָּרַד יַעֲקֹב אָבִינוּ לַאֲרַם נַהֲרַיִם שְׁתֵּי שָׁנִים (ג) יָצָא מִשָּׁם וּבָא לוֹ לַאֲרַם נַהֲרַיִם נִמְצָא כְּשֶׁעָמַד עַל הַבְּאֵר בֶּן שִׁבְעִים וְשֶׁבַע שָׁנָה וּמְנָלָן דְּלֹא מִיעַנֵּשׁ דְּתַנְיָא נִמְצָא יוֹסֵף שֶׁפִּירַשׁ מֵאֲבִיו עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה כְּשֵׁם שֶׁפִּירַשׁ יַעֲקֹב אָבִינוּ מֵאֲבִיו דְּיַעֲקֹב תְּלָתִין וְשִׁיתָּא הַיְינוּ אֶלָּא דַּהֲוָה בְּבֵית עֵבֶר לֹא חָשִׁיב לְהוּ סוֹף סוֹף דְּבֵית לָבָן עֶשְׂרִין שְׁנִין הַיְינוּ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִשְׁתַּהִי בְּאוּרְחָא תַּרְתֵּין שְׁנִין דְּתַנְיָא יָצָא מַאֲרַם נַהֲרַיִם וּבָא לוֹ בֵּית וְעָשָׂה שָׁם שְׁמוֹנֶה עָשָׂר חוֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר °וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכּוֹת וּבְבֵית אֵל עָשָׂה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְהַקְרִיב זְבָחִים:

הַדְרָן עֲלָךְ מְגִילָה נִקְרֵאת

הַקּוֹרֵא *אֶת הַמְּגִילָה לְמִפְרַע לֹא יָצָא °קָרְאָהּ עַל פֶּה °קָרְאָהּ *תַּרְגּוּם בְּכָל לָשׁוֹן לֹא יָצָא אֲבָל קוֹרִין אוֹתָהּ לְלוֹעֲזוֹת בִּלְעַז °וְהַלּוֹעֵז שֶׁשָּׁמַע אַשּׁוּרִית יָצָא °קָרְאָהּ סִירוּגִין וּמִתְנַמְנֵם יָצָא °הָיָה כּוֹתְבָהּ דּוֹרְשָׁהּ וּמַגִּיהָהּ אִם כַּוֵּן לִבּוֹ יָצָא וְאִם לַאו לֹא יָצָא °הָיְתָה כְּתוּבָה בְּסֵם וּבְסִיקְרָא וּבְקוֹמוּס וּבְקַנְקַנְתּוֹם עַל הַנְּיָיר וְעַל הַדִּפְתְּרָא לֹא יָצָא עַד שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָה אַשּׁוּרִית *עַל הַסֵּפֶר וּבְדָיו: **גמ'** מה"מ אָמַר רָבָא דְּאָמַר קְרָא כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם מַה זְּמַנָּם לְמִפְרַע לֹא אַף כְּתָבָם לְמִפְרַע לֹא מִידֵּי קְרִיאָה כְּתִיבָה הָכָא עֲשִׂיָּיה כְּתִיבָה דִּכְתִיב לִהְיוֹת עוֹשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים אֶלָּא מֵהָכָא דִּכְתִיב וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים אִיתְּקַשׁ זְכִירָה לַעֲשִׂיָּיה מָה עֲשִׂיָּיה לְמִפְרַע לֹא אַף זְכִירָה לְמִפְרַע לֹא תָּנֵא* °יָכֹן בְּהַלֵּל יָכֹן מָה עֲשִׂיָּיה לְמִפְרַע לֹא אַף זְכִירָה לְמִפְרַע לֹא תָּנֵא בְּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה הַלֵּל מְנָלָן רַבָּה אָמַר דִּכְתִיב °מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ רַב יוֹסֵף אָמַר °זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה' רַב אוֹיָא אָמַר °יְהִי שֵׁם ה' מְבוֹרָךְ וְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק וְאִיתֵימָא ר' אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר מַהָכָא °מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם ק"ש דְּתַנְיָא *ק"ש כִּכְתָבָהּ דִּבְרֵי רַבִּי וַחכ"א °בְּכָל לָשׁוֹן מ"ט דְּרַבִּי אָמַר קְרָא וְהָיוּ

הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִילָה. *רַבָּנַן אָמְרֵי אָמַר קְרָא שְׁמַע מִלָּה דְּהַלָּכָה כַּתַּכְמִים חָדָא דְּיָחִיד וְכַתַּכְמִים הַלָּכָה כְּרַבִּים וְעוֹד דְּקָאָמַר וְכַבָּנָן סְבָרֵי כְּמָאן דְּאָמַר הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְלֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ יָצָא תִּבְּרֵךְ קַפְּגָא דְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר כֵּן הָסָם: כָּל

[ע"ין ברש"י לקמן יח. ד"ה קראתה]

[ע"ין תוספות לקמן יט. ד"ה על]

[תוספות פ"ב]

ברכות יג. סוטה לב:

[ע"ל וקורא מעמו]

הַדְרָן עֲלָךְ מְגִילָה נִקְרֵאת

הַקּוֹרֵא. דְּלוֹעֲזוֹת. כָּל שֶׁאֵינוֹ לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ נִקְרָא לַעַז וְלָקָן פָּרִיךְ וְהָא תָּמְרַת קָרֵאתָ בְּכָל לָשׁוֹן לֹא יָצָא: סִירוּגִין. בְּגְמָרָא מְפָרֵשׁ מִמְּזַרְחָה שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. כֵּיצַד הָיָה כּוֹתְבָהּ אוֹ דּוֹרְשָׁהּ. וּמִתּוֹךְ כָּךְ קוֹרְאָהּ אֵינוֹ כַּוָּן לִבּוֹ לֹא יָצָא: דִּיפְתְּרָא וּגְיָיר. מְפָרֵשׁ בְּגְמָרָא: עַל הַסֵּפֶר. קָלָן: **גמ'** מִנְּתַנֵּי מִיתֵּי. דְּלְמִפְרַע לֹא יָצָא: מַה זְּמַנָּם לְמִפְרַע לֹא. דְּאִי אָמְרַתְּ מִ"ו קוֹדֶם לְי"ד: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. כֵּיצַד הָיָה כּוֹתְבָהּ אוֹ דּוֹרְשָׁהּ. כְּסֵדֶר כְּיוֹם שֶׁהָיוּ שֶׁהָיוּ: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. כֵּיצַד הָיָה כּוֹתְבָהּ. בְּלָשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ וּלְא בְּלָשׁוֹן מַחֲבֶרֶת: יְהִי שֵׁם ה' מְבוֹרָךְ. כְּסֵדֶר הַיָּמִים וְכָל הַמְּגִילָה: בְּכָל לָשׁוֹן. כְּגוֹן לַעַז וְלָקָן וְכָל הַלָּשׁוֹנוֹת: בְּכָל לָשׁוֹן מִקְרָא. אֶלָּא בְּלָשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ